



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ:

ΜΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΜΕ ΟΔΗΓΟ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
ΙΟΥΛΙΟΥ ΒΕΡΝ

Ελένη Σκρέκου (Α.Μ. 03560)

Επιβλέπουσες Καθηγήτριες: Ευγενία Σηφάκη,
Ελένη Κονταξή

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2021



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της φοίτησής μου στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω το διδακτικό προσωπικό του τμήματος, για το σύνολο των γνώσεων που μου πρόσφερε καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου. Ιδιαίτερα θα ήθελα να εκφράσω το σεβασμό και την εκτίμησή μου στις επιβλέπουσες καθηγήτριες, την κυρία Ελένη Κονταξή για την καθοδήγησή της προκειμένου να στηθεί, να αναπτυχθεί και να διαρθρωθεί με τρόπο επιστημονικό η παρούσα εργασία και την κυρία Ευγενία Σηφάκη για όλες τις γνώσεις αλλά και την έμπνευση που μου πρόσφερε, μέσα από το σύνολο των μαθημάτων της που είχα την τύχη να παρακολουθήσω κατά τη διάρκεια των σπουδών μου. Τέλος ευχαριστώ, μέσα από την καρδιά μου, τον πατέρα μου Θωμά γιατί με τις θαυμαστές ιστορίες του Ιουλίου Βέρν μεγάλωσε εμάς, τα παιδιά του και με τις θαυμαστές ιστορίες του Ιουλίου Βέρν μεγαλώνει τώρα και τα δικά μας παιδιά, τα εγγόνια του.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η προσέγγιση και η μελέτη του λογοτεχνικού είδους της επιστημονικής φαντασίας (science fiction), του οποίου κύριος εκπρόσωπος υπήρξε το 19^ο αι. ο Jules Verne, ο οποίος μέσα από τα έργα του αποτύπωσε τις τεχνολογικές εξελίξεις της εποχής του. Παράλληλα, θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε το λογοτεχνικό είδος της επιστημονικής φαντασίας δίνοντας έμφαση στα βιβλία που απευθύνονται στο παιδικό και εφηβικό κοινό. Επιλέξαμε αρχικά να ακολουθήσουμε τα βήματα της επιστημονικής φαντασίας από τις απαρχές της λογοτεχνικής παραγωγής ως τις μέρες μας. Με τον τρόπο αυτό παρατηρήσαμε την ιστορική εξέλιξη και τα κύρια χαρακτηριστικά του είδους. Μελετήσαμε για κάθε ιστορική περίοδο το έργο επιλεγμένων συγγραφέων που συνέβαλαν διαμόρφωση του λογοτεχνικού είδους της επιστημονικής φαντασίας. Η ιστορική επισκόπηση μας παρείχε τις απαραίτητες πληροφορίες ώστε να μελετήσουμε τις θεματικές με τις οποίες καταγίνονται οι συγγραφείς επιστημονικής φαντασίας στα έργα τους, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αυτές διαρθρώνονται.

Η έρευνά μας κατέδειξε ότι μία από τις σημαντικότερες, προσωπικότητες έδωσε πνοή και χαρακτήρα στο συγκεκριμένο είδος είναι ο Γάλλος συγγραφέας του δεκάτου ενάτου αιώνα Ιούλιος Βερν. Χωρίς υπερβολή, η ιστορική πορεία της επιστημονικής φαντασίας μπορεί να χωριστεί σε προ και μετά Βερν εποχή. Ένας άλλος λόγος που καθιστά τον Ιούλιο Βέρν αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας είναι ότι ο Βερν είναι ο πρώτος συγγραφέας που γράφει για εφήβους και τα έργα του στοχεύουν στην ανάπτυξη της βιβλιοφιλίας και βρίσκονται ψηλά στις προτιμήσεις των αναγνωστών ως τις μέρες μας. Έτσι αφού εξετάσαμε την ιστορικής εξέλιξη του λογοτεχνικού είδους της επιστημονικής φαντασίας και μελετήσαμε το συγκεκριμένο λογοτεχνικό είδος όσον αφορά τα βασικά χαρακτηριστικά, τη δομή και το



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

περιεχόμενο τους προχωρήσαμε στην παρουσίαση και ανάλυση δύο βιβλίων του μεγάλου δημιουργού. Το πρώτο βιβλίο, με τίτλο «Από τη γη στη Σελήνη» επιλέχθηκε ως ένα από τα χαρακτηριστικότερα και πιο γνωστά έργα του Ιουλίου Βέρν. Το δεύτερο βιβλίο, με τίτλο «Το Παρίσι στον εικοστό αιώνα» , επιλέχθηκε γιατί είναι το πρώτο χρονολογικά έργο του δημιουργού. Το «Παρίσι στον εικοστό αιώνα» γράφτηκε αυθόρμητα, χωρίς την καθοδήγηση του εκδότη Jules Hetzel και χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις επιταγές του αναγνωστικού κοινού της εποχής του. Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου αυτού έχουμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε χωρίς φίλτρα την αλήθεια αλλά και τη μεγαλοφυΐα του Βερν και να κατανοήσουμε, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, τον τρόπο με τον οποίο εκείνος έβλεπε τον κόσμο και οραματιζόταν το μέλλον.



Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
1.1 ΟΡΙΣΜΟΙ.....	9
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ	11
ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟ ΚΟΣΜΟ ΩΣ ΤΟ 18 ^ο ΑΙΩΝΑ.	11
1.3 19 ^ο Σ ΑΙΩΝΑΣ : Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ	16
1.4 20 ^ο Σ ΑΙΩΝΑΣ : Η ΧΡΥΣΗ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ.	23
1.5 21 ^ο Σ ΑΙΩΝΑΣ : ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ	29
2. ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ.....	33
2.1 ΟΥΤΟΠΙΑ	34
2.1 ΔΥΣΤΟΠΙΑ	35
2.2 ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ.....	36
2.3 ΕΞΩΓΗΙΝΗ ΖΩΗ.....	38
2.4 ΡΟΜΠΟΤ	39
2.5 ΕΞΕΛΙΓΜΕΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	41
2.6 ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ ΚΑΙ ΣΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΥΣ ΚΟΣΜΟΥΣ	42
3. ΑΠΟ ΤΗ ΓΗ ΣΤΗ ΣΕΛΗΝΗ.....	43
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	43
3.2 ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	45
3.3 Ο ΑΦΗΓΗΤΗΣ.....	47
3.4 ΤΟ ΣΚΗΝΙΚΟ.....	48
3.5 ΠΛΟΚΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ	49
3.6 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.....	51
3.7 ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	54
4. ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΣΤΟΝ 20 ^ο ΑΙΩΝΑ	57
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	57
4.2 ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	59
4.3 Ο ΑΦΗΓΗΤΗΣ.....	61
4.4 ΤΟ ΣΚΗΝΙΚΟ.....	62
4.5 ΠΛΟΚΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ	64
4.6 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.....	66
4.7 ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	70
Βιβλιογραφία.....	74
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	75



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία ξεκίνησε με σκοπό τη γνωριμία με το είδος της επιστημονικής φαντασίας δίνοντας έμφαση στα λογοτεχνικά έργα που απευθύνονται στο παιδικό και νεανικό κοινό. Από την αρχή της έρευνας έγινε φανερό πως η παιδική και εφηβική λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας «γεννήθηκε» μέσα από τα έργα του εμβληματικού Γάλλου συγγραφέα Ιουλίου Βέρν, τα οποία ωστόσο απευθύνονταν τόσο στο νεανικό κοινό όσο και στο κοινό των ενηλίκων. Η λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας για παιδιά και νέους εξελίχθηκε ουσιαστικά σε ένα ξεχωριστό λογοτεχνικό είδος από το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα και μετά. Το παράδοξο είναι πως, παρότι οι συγγραφείς αρχίζουν συστηματικά να απευθύνονται στο νεανικό κοινό μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, το ίδιο το παιδικό και εφηβικό κοινό έχει αγκαλιάσει το είδος της επιστημονικής φαντασίας από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ύπαρξής του. Βιβλία όπως «*Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ*» που αποτελεί ένα σημαντικό πρόγονο της επιστημονικής φαντασίας, το σύνολο του έργου του πατέρα του είδους Ιουλίου Βέρν, αλλά και τα περισσότερα έργα των Αμερικανών συγγραφέων των αρχών του εικοστού αιώνα, της λεγόμενης «χρυσής εποχής της επιστημονικής φαντασίας» και αναδειχθηκαν με έναν τρόπο χάρη ακριβώς στην αποδοχή αυτού του κοινού (Ο.π.). Για το λόγο αυτό, ένα πρώτο και αρκετά εκτενές κομμάτι της παρούσας εργασίας αφιερώνεται στην ιστορική επισκόπηση του είδους προκειμένου, μέσα από σημαντικά, χαρακτηριστικά, λογοτεχνικά έργα να μελετηθεί η πορεία και η εξέλιξη του αλλά και να μπορέσει να οριστεί με σχετική ακρίβεια το «τι είναι λογοτεχνία επιστημονική φαντασίας».

Η μελέτη της ιστορικής εξέλιξης αποτέλεσε τη βάση για να οριστούν οι κύριοι θεματικοί άξονες της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας. Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι τα βασικά θέματα που εντάσσονται στο



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

συγκεκριμένο είδος είναι η ουτοπία, η δυστοπία, τα ταξίδια στο διάστημα, η εξωγήινη ζωή, η εξελιγμένη τεχνολογία, τα ρομπότ και τα ταξίδια στο χρόνο και σε παράλληλους κόσμους. Προσπαθήσαμε να ορίσουμε συνοπτικά το κάθε είδος δίνοντας συγκεκριμένα παραδείγματα από βιβλία που το υπηρετούν. Ωστόσο τα όρια ανάμεσα στις διαφορετικές θεματικές σαφώς και είναι ρευστά ενώ σε κάθε βιβλίο συνήθως συνυπάρχουν περισσότερα από ένα αντικείμενα μελέτης. Για παράδειγμα σε ένα βιβλίο που η δράση διαδραματίζεται στο μακρινό μέλλον μπορεί ταυτόχρονα οι ήρωες να είναι εξωγήινοι ή/και ρομπότ.

Στη συνέχεια και αφού μελετήθηκε το είδος της επιστημονικής φαντασίας από πλευράς εξέλιξης και θεματικής προσέγγισης προχωρήσαμε στην παρουσίαση δύο έργων του εμβληματικού Γάλλου συγγραφέα Ιουλίου Βέρν. Ο Ιούλιος Βερν επιλέχθηκε γιατί είναι εκείνος που θεμελίωσε το είδος της επιστημονικής φαντασίας, που του έδωσε πνοή και διαμόρφωσε τα περισσότερα από τα κύρια χαρακτηριστικά του. Ένας άλλος λόγος που επιλέχθηκε ο Βερν ως αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι ότι, παρότι πρόκειται για έναν συγγραφέα του δεκάτου ενάτου αιώνα, το έργο του παραμένει σύγχρονο. Τα βιβλία του, από τον πρώτο καιρό της κυκλοφορίας τους ως σήμερα αποτελούν έμπνευση για πολυάριθμους μεταγενέστερους συγγραφείς ενώ διασκευάζονται αδιάλειπτα, από τότε, ως τις μέρες μας, για το θέατρο και τον κινηματογράφο.

Το σημαντικότερο ίσως πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας ήταν η ευρύτητα του θέματος και ο όγκος του διαθέσιμου υλικού. Για να ξεπεραστεί το εμπόδιο αυτό έγινε μια προσπάθεια εισαγωγικής προσέγγισης με αναφορές σε συγκεκριμένα λογοτεχνικά έργα. Μια ενδιαφέρουσα πρόταση για περαιτέρω μελέτη θα ήταν ενδεχομένως η μελέτη σύγχρονων έργων επιστημονικής φαντασίας σε «διάλογο» με το έργο του Ιουλίου Βέρν. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

εκπιονηθεί η παράλληλη μελέτη του βιβλίου «Από τη γη στη σελήνη» του Βερν, με θέμα το ταξίδι τριών παράτολμων αντρών στη σελήνη, με το βιβλίο της βραβευμένης με βραβείο Hugo 2019 , Mary Robinette Kowal «The Calculating Stars», με θέμα τις αγωνίες, τους φόβους και τα όνειρα μιας γυναίκας αστροναύτισσας.



1.1 ΟΡΙΣΜΟΙ

Στην προσπάθειά καταγραφής μιας σύντομης και περιεκτικής περιγραφής του είδους της επιστημονικής φαντασίας, συναντά κανείς πολλούς και συχνά αντικρουόμενους ορισμούς. Στο γαλλικό λεξικό Larousse η επιστημονική φαντασία ορίζεται ως «Λογοτεχνικό και κινηματογραφικό είδος που δημιουργεί κόσμους, κοινωνίες και ήρωες σε φανταστικό χώρο-χρόνο (συχνά στο μέλλον) εισάγοντας επιστημονικά επιτεύγματα, τεχνολογίες και καταστάσεις εντελώς διαφορετικές από την τρέχουσα πραγματικότητα.» (Larousse encyclopedie,, 2021). Στο βρετανικό Cambridge Dictionary συναντάμε δυο πιο απλούς και σύντομους ορισμούς. Σύμφωνα με τον πρώτο όταν κάνουμε λόγο για επιστημονική φαντασία αναφερόμαστε σε «Βιβλία, ταινίες ή κινούμενα σχέδια σχετικά με ένα φανταστικό μέλλον ιδιαίτερα σχετικά με ταξίδια στο διάστημα ή σε άλλους πλανήτες» ενώ , αν θέλουμε να εστιάσουμε στο λογοτεχνικό είδος τότε μπορούμε να το ορίσουμε ως «ένα λογοτεχνικό είδος που καταπιάνεται με φανταστικά επιστημονικά επιτεύγματα και τον αντίκτυπό τους στην ανθρώπινη ζωή ιδιαίτερα στο μέλλον» (Cambridge Dictionary, 2021).

Ένας από τους πρώτους θεωρητικούς της επιστημονικής φαντασίας , ο Darko Savin, στο βιβλίο του με τίτλο «Περί ποιητικής της επιστημονικής φαντασίας», υποστηρίζει πως θα ήθελε να προσεγγίσει αυτό το πεδίο έρευνας εστιάζοντας στην ύπαρξη μιας σειράς λογοτεχνικών θεμάτων που κινούνται ανάμεσα στο ένα άκρο ήτοι την πιστή αναπαράσταση του περιβάλλοντος του συγγραφέα ως το πιθανό άλλο άκρο ήτοι το αποκλειστικό ενδιαφέρον για την περιγραφή κάθε είδους παράξενης καινοτομίας (Darko, 1978). Ενώ ο Ισαάκ Ασίμοφ, ένας από τους κορυφαίους συγγραφείς επιστημονικής φαντασίας της Αμερικανικής λογοτεχνίας ορίζει την επιστημονική φαντασία ως «τον κλάδο εκείνο της λογοτεχνίας που πραγματεύεται την αντίδραση των ανθρωπίνων όντων στις αλλαγές σε επιστημονικό και τεχνολογικό επίπεδο» (Asimov, 1981).



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Γίνεται φανερό πως αν θέλουμε να περιγράψουμε σύντομα τη λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας θα πρέπει να μιλήσουμε για το είδος της λογοτεχνίας που τοποθετεί τη δράση των ηρώων σε ένα κόσμο φανταστικό, συνήθως μελλοντικό, δίνοντας έμφαση σε περιγραφές επιστημονικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων. Παράλληλα στα λογοτεχνικά έργα επιστημονικής φαντασίας διερευνάται ο τρόπος με τον οποίο η επιστημονική και τεχνολογική καινοτομία επηρεάζει τη διαμόρφωση και τη λειτουργία του μελλοντικού κόσμου διαφοροποιώντας τον σε μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό από την τρέχουσα πραγματικότητα. Η σημαντικότερη ίσως πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει ένας συγγραφέας επιστημονικής φαντασίας είναι, σύμφωνα με τον Ασίμοφ, να διατηρήσει την ισορροπία ανάμεσα στη μυθοπλασία και στον καμβά, στο φανταστικό δηλαδή περιβάλλον μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η δράση, προκειμένου κανένα από τα δύο να μην επισκιάσει το άλλο (Asimov, 1981).

Η λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας αποτελεί ένα είδος ιδιαίτερα δημοφιλές στο παιδικό και εφηβικό κοινό καθώς αφενός διαθέτει συνήθως έντονα περιπετειώδη πλοκή αφετέρου αποτελεί ένα είδος ριζοσπαστικό που κινείται έξω από το πλαίσιο, τις συνθήκες και τους κανόνες της τρέχουσας πραγματικότητας, δίνοντας σε παιδιά και εφήβους μια έντονη αίσθηση ελευθερίας πέρα από τα στενά όρια του ορατού, καθημερινού κόσμου.



1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟ ΚΟΣΜΟ ΩΣ ΤΟ 18^ο ΑΙΩΝΑ.

Η γέννηση της λογοτεχνίας του φανταστικού ταυτίζεται χρονικά με τις απαρχές της λογοτεχνικής παραγωγής. Στο αρχαίο κόσμο οι φανταστικές ιστορίες κυριαρχούν. Σε έργα όπως η Ιλιάδα και η Οδύσσεια του Ομήρου, που γράφτηκαν τον 8^ο αιώνα π.Χ. ή στο βαβυλωνιακό κείμενο «Έπος του Γκιλγκαμές», που χρονολογείται το 2.100 π.Χ. οι ήρωες διαθέτουν υπερφυσικές δυνάμεις, ταξιδεύουν σε κόσμους φανταστικούς και αλληλεπιδρούν με μυθικά πλάσματα. Αντίστοιχα μοτίβα συναντούμε στην Αιγυπτιακή παράδοση, στα «Κείμενα των Πυραμίδων» (2.000 π.Χ.) αλλά και σε σανσκριτικά κείμενα της Ινδικής φιλολογίας του 5^{ου} και 4^{ου} αιώνα π.Χ. Το έργο ωστόσο που θεωρείται ο πρώτος πρόγονος του είδους της επιστημονικής φαντασίας είναι η «Αληθινή Ιστορία» που γράφτηκε από το Λουκιανό το 2^ο π.Χ. αιώνα (Παπαντωνάκης, 2001).

Ο Λουκιανός γεννήθηκε το 120 μ.Χ. στα Σαμόσατα της Συρίας, ταξίδεψε πολύ στον τότε γνωστό κόσμο και έγραψε, σε Ελληνική γλώσσα, κείμενα ρητορικά, φιλοσοφικά και σατυρικά. Στον πρόλογο του βιβλίου «Λουκιανού εκλογές», οι Β. Ατσάλου και Ε. Ηλιάδου σημειώνουν πως η σπουδαιότητα της «Αληθινής Ιστορίας» έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί το πρώτου έργο αυτού του είδους που έχει διασωθεί ολόκληρο (Ατσάλου Β., Ηλιάδου, Ε., 1978). Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι στην «Αληθινή ιστορία» περιγράφεται με πολύ ζωντανό τρόπο ένα ταξίδι στη Σελήνη και οι περιπέτειες των ηρώων κατά την παραμονή τους στο φεγγάρι. Παρότι ο Λουκιανός ξεκίνησε με στόχο να διακωμωδήσει τα προγενέστερα, υπερβολικά, φανταστικά αφηγήματα, έπλασε εν τέλει ένα μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας το οποίο αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τους μελλοντικούς συγγραφείς που



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

ασχολήθηκαν με αυτό το λογοτεχνικό είδος. Όπως εύστοχα επισημαίνουν οι Ατσάλου και Ηλιάδου υπάρχει άμεσος παραλληλισμός ανάμεσα στο πρώτο μέρος της Αληθινής ιστορίας και στο έργο του Ιουλίου Βέρν με τίτλο «Από τη Γη στη Σελήνη» ενώ στο έργο του Βέρν με τίτλο «Είκοσι χιλιάδες λεύγες κάτω από τη θάλασσα» συναντά κανείς στοιχεία που παραπέμπουν στο δεύτερο μέρος της «Αληθινής Ιστορίας» στο οποίο ο Λουκιανός περιγράφει γλαφυρά τις περιπέτειες των ηρώων μέσα στην κοιλιά ενός θαλάσσιου κήτους (Ατσάλου Β., Ηλιάδου, Ε., 1978).

Το φεγγάρι ασκούσε πάντα μια ιδιαίτερη γοητεία στον άνθρωπο και αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για πολυάριθμα λογοτεχνικά έργα. Ανάμεσά τους το βιβλίο του Γάλλου συγγραφέα και φιλοσόφου Cyrano De Bergerac με τίτλο «Κωμική ιστορία των εθνών και των αυτοκρατοριών της Σελήνης και του Ήλιου» που γράφτηκε στα μέσα του δεκάτου εβδόμου αιώνα. Ο ήρωας του βιβλίου ταξιδεύει αρχικά στο φεγγάρι όπου συναντά έναν ιδανικά πλασμένο κόσμο χωρίς πολέμους, χωρίς ασθένειες, όπου κανείς δεν πεινάει και όλοι συμβιώνουν αρμονικά. Πλάθει δηλαδή σε αυτό το πρώτο μέρος του βιβλίου του ο De Bergerac έναν ουτοπικό κόσμο. Το ταξίδι του ήρωα συνεχίζεται στον ήλιο, ο οποίος κατοικείται από πουλιά. Στο δεύτερο αυτό μέρος δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην υψηλή νοημοσύνη των πτηνών τα οποία μάλιστα δικάζουν τον ήρωα για τα εγκλήματα της ανθρωπότητας ενάντια στη φύση. Ο Cyrano De Bergerac άντλησε υλικό για το έργο του μέσα από τις επιστημονικές γνώσεις που του προσέφερε η συναναστροφή του με το διακεκριμένο επιστήμονα -φιλόσοφο της εποχής Pierre Gassendi ενώ επηρεάστηκε, όπως ο ίδιος αναφέρει, από το έργο του Ιταλού φιλόσοφου Tommaso Campanella με τίτλο «Η πόλη του ήλιου». Ο Cyrano De Bergerac δεν αναγνωρίστηκε όσο ζούσε. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο σημείωμα του εκδότη, Adolphe Delahayas, στην έκδοση του 1858: «Όλοι στην εποχή του διάβαζαν De Bergerac αλλά κανείς δεν παραδεχόταν πως το έκαναν, καθώς, εξαιτίας



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

των ιδεών του, πολλοί σύγχρονοί του τον θεωρούσαν άθεο και κάποιοι άλλοι τρελό» (De Bergerac, 1858). Μάλιστα η «Κωμική ιστορία των εθνών και των αυτοκρατοριών της Σελήνης και του Ήλιου» αποτέλεσε την αφορμή για δικαστική δίωξη εναντίον του συγγραφέα του και γενικευμένη κοινωνική κατακραυγή καθώς το κοινό της εποχής δεν ήταν έτοιμο να αποδεχθεί ένα τόσο προοδευτικό έργο. Ωστόσο το συγκεκριμένο βιβλίο άσκησε σημαντική επιρροή στη μετέπειτα λογοτεχνική παραγωγή. Η επιρροή αυτή φαίνεται ξεκάθαρα στο παγκόσμιας φήμης βιβλίο «Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ» (1726) του Τζόνναθαν Σουίφτ .

«Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ» ήταν ένα βιβλίο που αρχικά γράφτηκε για ενήλικες και στη συνέχεια υιοθετήθηκε με ενθουσιασμό από το παιδικό και εφηβικό κοινό. Μεταφράστηκε στις περισσότερες γλώσσες του κόσμου και αποτελεί ως τις μέρες μας ένα από τα δημοφιλέστερα βιβλία περιπέτειας και φαντασίας. Στις περιγραφές του Σουίφτ υποβόσκει, όπως και στο έργο του Cyrano De Bergerac, σκληρή σάτιρα της ανθρώπινης φύσης ενώ η δράση τοποθετείται σε κόσμους όπου ανατρέπεται η φυσική και κοινωνική «κανονικότητα» της εποχής. Πρόκειται για ένα έργο που σε πρώτη ανάγνωση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ουτοπικό ωστόσο με μια πιο προσεκτική ματιά μπορεί να διακρίνει κανείς πως ο κόσμος στα «Ταξίδια του Γκιούλιβερ» κάθε άλλο παρά ιδανικά πλασμένος είναι. Πρόκειται αντίθετα για μια δυστοπία, για έναν κόσμο με σοβαρές αδυναμίες και προβλήματα αντίστοιχα με εκείνα της Αγγλικής κοινωνίας του δεκάτου ογδόου αιώνα. Αντίστοιχα δηλαδή με αυτά ακριβώς τα κακώς κείμενα της εποχής του τα οποία είχε ως πρωταρχικό στόχο να καυτηριάσει ο Σουίφτ με το συγκεκριμένο έργο του (Bauer & Cregan-Reid, 2020). Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι και το έργο του Σουίφτ προκάλεσε αντιδράσεις όταν πρωτοδημοσιεύτηκε, δέχτηκε δριμύτατη κριτική και λογοκρίθηκε πολλαπλώς και ποικιλοτρόπως ιδιαίτερα στις διασκευές εκείνες που προορίζονταν για το παιδικό και εφηβικό κοινό.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Ολοκληρώνοντας την αναφορά σε επιλεγμένα βιβλία που μπορούν να θεωρηθούν πρόγονοι της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας θα πρέπει οπωσδήποτε να σταθούμε στο βιβλίο με τίτλο «Το έτος 2440» (Mercier, 1771). Στο έργο αυτό ο Γάλλος συγγραφέας, Louis-Sébastien Mercier τοποθετεί τη δράση στο Παρίσι του μέλλοντος, στο μακρινό 2440, πλάθοντας έναν ιδανικό κόσμο, η διάρθρωση και λειτουργία του οποίου φαντάζει ουτοπική ακόμα και σήμερα. Μεταξύ άλλων ο Mercier περιγράφει έναν κόσμο όπου «η αδικία έχει εξαφανιστεί καθώς η αξιοκρατία έχει αντικαταστήσει κάθε μορφή δοτών προνομίων» . Η κυκλοφορία του βιβλίου, εξαιτίας των ανατρεπτικών για την εποχή ιδεών του, απαγορεύτηκε αυστηρά από το επίσημο Γαλλικό κράτος . Αυτή ακριβώς η απαγόρευση, θα μπορούσε να πει κανείς ήταν η αιτία να εξελιχθεί το συγκεκριμένο έργο σε ένα διεθνές best seller (Musnik, 2021). «Το έτος 2440» είναι το πρώτο βιβλίο όπου η δράση δεν εκτυλίσσεται σε ένα κόσμο μακρινό από πλευράς απόστασης όπως για παράδειγμα η Σελήνη στο έργο του Λουκιανού και του De De Bergerac ή σε κάποια χώρα εξωτική όπως στα «Ταξίδια του Γκιούλιβερ» αλλά σε έναν κόσμο τοποθετημένο στο μακρινό μέλλον. Με το βιβλίο αυτό ο Mercier οδηγεί τη λογοτεχνία του φανταστικού σε νέα μονοπάτια και δίκαια θεωρείται ένας σημαντικός πρόδρομος του είδους της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας.

Μελετώντας την εξέλιξη της λογοτεχνίας του φανταστικού από την αρχαιότητα ως τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μπορεί κανείς να εστιάσει σε μια σειρά κοινών χαρακτηριστικών στο έργο των συγγραφέων που καταπιάστηκαν με αυτού του είδους τις ιστορίες. Όλοι τους εκκινούν από την επιθυμία τους να σχολιάσουν, συνήθως με τρόπο σατυρικό, τα κακώς κείμενα της εποχής τους. Στην προσπάθειά τους να εκφραστούν ελεύθερα και να αποφύγουν τυχόν συνέπειες είτε από την πλευρά του επίσημου κράτους, είτε από την πλευρά των αναγνωστών που δύσκολα θα δέχονταν μια άμεση μετωπική κριτική για τα κακώς κείμενα της καθημερινότητάς τους, τοποθετούν τη δράση του



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

μυθιστορήματος τους μακριά από τη σύγχρονη πραγματικότητα. Δημιουργούν ένα νέο, φανταστικό κόσμο είτε σε άλλο πλανήτη είτε σε κάποια άγνωστη χώρα είτε στο μακρινό μέλλον. Ένα εξίσου σημαντικό κοινό στοιχείο των συγγραφέων των έργων που συνοπτικά περιγράψαμε παραπάνω, αποτελεί η ενασχόληση τους με τη φιλοσοφία και ο έντονος προβληματισμός τους πάνω στις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους και στη σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον καθώς και η αγωνία τους για μελλοντική προοπτική του κόσμου εν γένει. Ταυτόχρονα, όλοι τους έχουν επαφή με τις επιστημονικές γνώσεις της εποχής τους τις οποίες και χρησιμοποιούν για να κατασκευάσουν και να προσδώσουν αληθοφάνεια στον φανταστικό κόσμο της ιστορίας τους. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως, σε πολλές περιπτώσεις, τα έργα αυτού του είδους συνάντησαν αντιδράσεις, θεωρήθηκαν βλάσφημα και λογοκρίθηκαν ποικιλότροπα.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

1.3 19^{ος} ΑΙΩΝΑΣ : Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ

Η επιστημονική φαντασία αποτελεί εξ ορισμού ένα λογοτεχνικό είδος, άρρηκτα συνδεδεμένο με την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο. Ήδη από το 17^ο αιώνα παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον για την εξέλιξη των επιστημών, ιδιαίτερα της φυσικής τόσο στον τομέα της αστρονομίας, όσο και στον τομέα της μηχανικής. Ωστόσο, η επιστημονική πρόοδος συχνά προσκρούει στο θρησκευτικό συναίσθημα και στη συντηρητική διάθεση του ονομαζόμενου «παλαιού καθεστώτος» στην Ευρώπη, με αποτέλεσμα οι επιστήμονες να υφίστανται διώξεις που πολλές φορές τους στοιχίζουν την ίδια τους τη ζωή. Αυτό που αλλάζει στα τέλη του 18^{ου} και κατά τον 19^ο αιώνα είναι ότι πλέον, οι επίσημες κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών παίρνουν θα λέγαμε υπό την προστασία τους επιστήμονες και χρηματοδοτούν με κρατικούς πόρους την επιστημονική έρευνα. Με τον τρόπο αυτό οδηγούμαστε σε μια ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και ήδη από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα η Ευρώπη εισέρχεται στην πρώτη περίοδο της Βιομηχανικής Επανάστασης (Ευθυμίου, 2018). Τα τεχνολογικά θαύματα της εποχής, όπως ο σιδηρόδρομος, ο ηλεκτρισμός και ο τηλεγράφος αλλά και οι απεριόριστες δυνατότητες που φαίνεται να προσφέρει στον άνθρωπο η εκβιομηχάνιση της παραγωγής αποτελούν την έμπνευση και την πρώτη ύλη για τη γέννηση του λογοτεχνικού είδους που αργότερα ορίστηκε ως λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας.

Το 1818 εκδίδεται το βιβλίο με τίτλο «*Φράνκενσταϊν: Ο σύγχρονος Προμηθέας*» της Βρετανίδας συγγραφέως Mary Wollstonecraft Shelley. Πρόκειται για την ιστορία ενός φοιτητή των φυσικών επιστημών, ο οποίος καταφέρνει να δημιουργήσει ένα ον συνενώνοντας ανθρώπινα μέλη και του δίνει ζωή μέσω του ηλεκτρισμού. Παρότι ο Φρανκενστάϊν είναι ένα από τα κορυφαία μυθιστορήματα τρόμου, υπάρχουν πολλοί που μελετώντας το



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

αποδίδουν στη Wollstonecraft Shelley τον τίτλο της μητέρας της επιστημονικής φαντασίας (Sterling, 2020). Ως ένα βαθμό θα μπορούσαμε να πούμε πως η συγγραφέας του Φρανκενστάιν άξια λαμβάνει αυτό τον τίτλο καθώς είναι η πρώτη που επιλέγει ως ήρωα της ιστορίας της έναν επιστήμονα ο οποίος χρησιμοποιεί τεχνολογικά επιτεύγματα για να δημιουργήσει ζωή από το μηδέν.

Τον Απρίλιο του 1844, η εφημερίδα «New York Sun» δημοσίευσε ως αληθινό γεγονός μια ιστορία , γραμμένη από τον συγγραφέα Edgar Allan Poe με θέμα ένα υπερατλαντικό ταξίδι με αερόστατο. Στο δημοσίευμα ο Poe περιέγραφε με πολλές τεχνικές λεπτομέρειες το επιτυχημένο υπερατλαντικό ταξίδι το οποίο είχε διάρκεια μόνο εβδομήντα πέντε ώρες. (Semtner, 2018). Αξιζει εδώ να αναφέρουμε ότι κάτι τέτοιο ήταν ανήκουστο για την εποχή και πέρα από κάθε γνωστή τεχνολογική κατάκτηση. Το πρώτο υπερατλαντικό ταξίδι με επανδρωμένο αερόστατο δεν πραγματοποιήθηκε παρά το 1978, περισσότερα από εκατόν τριάντα χρόνια αργότερα, από το αερόστατο με το όνομα “Double Eagle II” το οποίο έφτασε σε ύψος περίπου είκοσι πέντε χιλιάδων ποδιών , όπως ακριβώς περιέγραψε ο Edgar Allan Poe και το ταξίδι του κράτησε έξι ημέρες. Η New York Sun λίγο καιρό μετά δημοσίευσε μια διάψευση του εν λόγω άρθρου. Ωστόσο, ο Poe, αυτός ο ιδιαίτερα προικισμένος λογοτέχνης της εποχής του, κατάφερε σε αυτή την περίπτωση να πείσει το αναγνωστικό κοινό πως μια φανταστική ιστορία ήταν ένα αληθινό γεγονός. Ο Poe αγαπούσε ιδιαίτερα την επιστήμη. Δεν είναι τυχαίο ότι εργάστηκε επί σειρά ετών ως επιστημονικός συντάκτης. Έγραψε ιστορίες εμπνευσμένες από τα επιτεύγματα της μηχανικής αλλά και της ιατρικής ενώ δεν έκρυβε την αγάπη του για την Αστρονομία (Clute & Ketterer,2020). Θεωρείται σημαντικός πρόδρομος της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας που επηρέασε το έργο πολλών κορυφαίων συγγραφέων του είδους, όπως ο Ιούλιος Βέρν και ο Ισαάκ Ασίμωφ.



Ως εδώ συναντήσαμε σημαντικά λογοτεχνικά έργα από την αρχή της λογοτεχνικής παραγωγής ως και τον δέκατο ένατο αιώνα, που ανήκουν, θα μπορούσαμε να πούμε στην προ Βερν εποχή. Το έργο του Γάλλου συγγραφέα Ιουλίου Βερν αποτελεί τομή στην ιστορία της επιστημονικής φαντασίας και δίκαια χαρακτηρίζεται ως ο πατέρας του λογοτεχνικού αυτού είδους. Σαφέστατα η εποχή του, η εποχή της επανάστασης στις επιστήμες και την τεχνολογία ευνόησε τον Βερν προσφέροντάς του πλούσιο υλικό για τις μυθοπλασίες του. Ενώ, σε καμία περίπτωση, δεν μπορεί να υποτιμηθεί η επίδραση που είχε στα βιβλία του το έργο των συγγραφέων που προηγήθηκαν χρονικά, όπως για παράδειγμα ο Edgar Allan Poe, η Mary Wollstonecraft Shelley, ο Cyrano De Bergerac και ο Λουκιανός.

Τι είναι όμως εκείνο που ξεχωρίζει τον Ιούλιο Βερν από όλους τους προηγούμενους; Ποια είναι η προσφορά του στο είδος που αργότερα ορίστηκε ως «Λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας»; Δύο είναι τα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν το έργο του Βέρν και το τοποθετούν στην κορυφή του λογοτεχνικού κανόνα: το πρώτο είναι οπωσδήποτε η αξιόπεραστη ικανότητά του ως τεχνίτη του λόγου, η εξαιρετική χρήση της γλώσσας, οι στημένες με μαεστρία περιγραφές που μαγνητίζουν τον αναγνώστη, το έξυπνο χιούμορ που είναι παρόν σε κάθε πτυχή του έργου του. Το δεύτερο είναι ο συστηματικός τρόπος με τον οποίο εργάστηκε για να παντρέψει στα βιβλία του τη λογοτεχνία με την επιστήμη και να μπορέσει να περιγράψει με τεχνικές λεπτομέρειες εφευρέσεις και καταστάσεις που για την εποχή του ξεπερνούσαν κάθε φαντασία. Για να το πετύχει αυτό ο Ιούλιος Βερν μελέτησε πολύ. Αφιέρωσε μεγάλο κομμάτι του χρόνου του στην έρευνα. Πέρασε μέρες και μήνες μέσα στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας μελετώντας αστρονομία, φυσική, γεωγραφία και όποιο άλλο επιστημονικό πεδίο έκρινε πως θα του ήταν χρήσιμο για να προσδώσει αληθοφάνεια στις φανταστικές του ιστορίες. *«Για τον Βερν η επιστήμη αποτελεί ταυτόχρονα, πεδίο έρευνας και μέσο διαπίστευσης»*



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

(Couleau, 2015). Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και έναν τρίτο παράγοντα ο οποίος υπήρξε καθοριστικός για την ανάδειξη και την διάδοση του έργου του Ιουλίου Βέρν αρχικά στη Γαλλία και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο και αυτός δεν είναι άλλος από τη συνεργασία του με τον εκδοτικό οίκο Hetzel. Ο εκδότης Jules Hetzel ήταν εκείνος που πρώτος διέκρινε τη μεγαλοφυΐα του Βέρν, τον σύστησε στο αναγνωστικό κοινό, τον καθοδήγησε, τον στήριξε και τον ανέδειξε μέσα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα σε έναν παγκοσμίου φήμης συγγραφέα (Κονταξή & Τσιλιμένη, 2020).

Ο Ιούλιος Βέρν γεννήθηκε το 1828 στη Νάντη. Για πολλά χρόνια δούλεψε ως διαμεσολαβητής (broker) στο χρηματιστήριο του Παρισιού καθαρά για βιοποριστικούς λόγους καθώς από πολύ νεαρή ηλικία τον κέρδισε η αγάπη του για τη λογοτεχνία. Έγραψε θεατρικά έργα και δημοσίευσε διηγήματα σε λογοτεχνικά περιοδικά. Παράλληλα με τη δουλειά του στο χρηματιστήριο αφιέρωνε μεγάλο μέρος του χρόνου του στην έρευνα και στη συγγραφή. Το 1863 δημοσιεύτηκε, σε συνέχειες, στο «Περιοδικό της εκπαίδευσης και της ψυχαγωγίας» του εκδοτικού οίκου Hetzel το μυθιστόρημα «*Πέντε εβδομάδες με αερόστατο*». Το μυθιστόρημα αυτό έγινε δεκτό με ενθουσιασμό από το αναγνωστικό κοινό και εγκαινίασε μια σειρά μυθιστορημάτων με τίτλο «*Voyages extraordinaires*» που θα μπορούσε να αποδοθεί στα Ελληνικά ως «θαυμαστά» ή «απίθανα ταξίδια». Από το 1863 και μετά ξεκινάει για τον Ιούλιο Βέρν μια συναρπαστική συγγραφική πορεία η οποία κράτησε για σαράντα και πλέον χρόνια ως το θάνατό του το 1905 στην Αμιένη. (Evans, 2021).

Οι μελετητές του έργου του Ιουλίου Βέρν το χωρίζουν σε δύο μεγάλες χρονικές περιόδους. Η πρώτη ξεκινάει το 1862 και φτάνει ως το 1886. Σε αυτή τη δημιουργική περίοδο εντάσσονται τα διασημότερα έργα του όπως για παράδειγμα «*Ο γύρος του κόσμου σε ογδόντα μέρες*», «*Από τη γη στη Σελήνη*»,



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

«Είκοσι χιλιάδες λέγες κάτω από τη θάλασσα» και «Ταξίδι στο κέντρο της γης». Τα έργα αυτής της περιόδου χαρακτηρίζονται ως «επιστημονικές περιπέτειες». Πολλά από αυτά διασκευάζονται από τον ίδιο το δημιουργό και ανεβαίνουν ως θεατρικές παραστάσεις σε Ευρώπη και Αμερική, σημειώνοντας μεγάλη επιτυχία και ενισχύοντας ακόμη περισσότερο την φήμη του συγγραφέα πέρα από τα όρια της Γαλλίας.

Στη δεύτερη φάση, που ξεκινά το 1886, συναντάμε έργα μάλλον απαισιόδοξα. Στα έργα αυτής της ύστερης περιόδου, απασχολεί πολύ τον Βερν το θέμα της χρήσης επιστημονικών επιτευγμάτων χωρίς μέτρο και χωρίς ηθική. Ενδεικτικά, αυτή την περίοδο γράφονται τα: «*Το ιπτάμενο νησί*», «*Η αγορά ή εξαγορά του Βόρειου Πόλου*» και «*Ο άρχοντας του κόσμου*». Για να είμαστε βέβαια ακριβείς θα πρέπει να αναφέρουμε εδώ πως αυτό το θέμα τον απασχολούσε πάντα. Μάλιστα το πρώτο του μυθιστόρημα με τίτλο «*Το Παρίσι στον εικοστό αιώνα*» είναι μια τέτοιου είδους, δυστοπική ιστορία, κάθε άλλο παρά αισιόδοξη για την εξέλιξη του κόσμου τα επόμενα εκατό χρόνια. Ωστόσο, το 1860 που γράφτηκε αυτό το βιβλίο απορρίφθηκε από τον εκδότη Hetzel καθώς εκείνος έκρινε πως, σε αντίθεση με το «*Πέντε εβδομάδες με αερόστατο*», δεν θα είχε καμία τύχη και καμία αποδοχή από το αναγνωστικό κοινό της εποχής. Ακολουθώντας τις οδηγίες του εκδότη του ο Βερν άλλαξε τον τρόπο που είχε επιλέξει αρχικά για να προσεγγίσει την λογοτεχνία μέσα από την επιστήμη και δεν ξαναγύρισε σε αυτόν παρά σχεδόν είκοσι πέντε χρόνια μετά. Διανύοντας την έκτη δεκαετία της ζωής του και όντας ήδη ένας συγγραφέας που έχαιρε παγκόσμιας αποδοχής και αναγνώρισης, ο Βερν μπορούσε πλέον να στρέψει την προσοχή του στις συνέπειες που μπορεί να έχει η αλόγιστη χρήση της τεχνολογίας για την ανθρωπότητα (Evans, 2021).

Το 1866, εποχή που ξεκινά η ονομαζόμενη «*απαισιόδοξη περίοδος*» στο έργο του Ιουλίου Βερν, γεννιέται στη Βρετανία ο H.G. Wells. Ο Wells, για πολλούς, δίκαια θα μπορούσε να διεκδικήσει, ως ένα βαθμό, την πατρότητα του είδους



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

της επιστημονικής φαντασίας, καθώς ασχολήθηκε με θέματα όπως το ταξίδι στο χρόνο, η εξέλιξη των ειδών, τα αεροπορικά και διαπλανητικά ταξίδια και η εξωγήινη ζωή. Στο πρώτο του βιβλίο με τίτλο η «Μηχανή του χρόνου» τοποθετεί τη δράση σχεδόν ένα εκατομμύριο χρόνια μετά, στο έτος 802,701 και βασιζόμενος στις σπουδές του στη βιολογία, περιγράφει με μελανά χρώματα τη εξέλιξη του ανθρώπινου είδους. Ακολουθεί μια σειρά έργων επιστημονικής φαντασίας όπως το προφητικό «Η τροφή των Θεών» που πραγματεύεται τις καταστροφικές συνέπειες της ανθρώπινης παρέμβασης στην τροφική αλυσίδα ή πολεμική περιπέτεια με τίτλο «Ο πόλεμος στον αέρα, όπου εξετάζεται η χρήση εναέριων μέσων για πολεμικούς σκοπούς. Ωστόσο το βιβλίο του Wells που θεωρείται ορόσημο στην ιστορία της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας είναι το “The War of the Worlds” («Ο πόλεμος των κόσμων»). Στο βιβλίο αυτό ο Wells περιγράφει την εισβολή των κατοίκων του Άρη στη γη και την επιβολή της κυριαρχίας τους στο ανθρώπινο είδος. Το συγκεκριμένο έργο επί της ουσίας εισάγει στη σύγχρονη λογοτεχνία το θέμα της σχέσης των κατοίκων της γης με τους εξωγήινους και ειδικότερα με τους κατοίκους του πλανήτη Άρη. Αποτέλεσε και αποτελεί πηγή έμπνευσης για πολλούς συγγραφείς και σκηνοθέτες από το 1897 που πρωτοκυκλοφόρησε ως και τις μέρες μας. (Nicholson,2021)

Στα τέλη του δεκάτου ενάτου αιώνα και κυρίως τον εικοστό αιώνα, αναπτύσσεται ένας ακόμα κλάδος της λογοτεχνίας του φανταστικού, ο οποίος μπορεί να ενταχθεί στο είδος της επιστημονικής φαντασίας: πρόκειται για φανταστικές ιστορίες που γράφτηκαν από συγγραφείς οι οποίοι θα λέγαμε οραματιζόνταν την επιστροφή του κόσμου στην προ βιομηχανικής επανάστασης εποχή. Ανάμεσά τους ο Clive Staples Lewis, συγγραφέας της σειράς με τίτλο «Το χρονικό της Νάρνια» και ο John Ronald Reuel Tolkien δημιουργός του επικού έργου με τίτλο «Ο άρχοντας των δαχτυλιδιών». Η ένταξη των έργων αυτών στο ευρύτερο είδος της επιστημονικής φαντασίας



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

δικαιολογείται εν μέρει καθώς η δράση εκτυλίσσεται σε ένα φανταστικό μέλλον ωστόσο εκείνο που κυριαρχεί στα βιβλία αυτά είναι το μαγικό και ονειρικό στοιχείο και όχι τεχνολογικά και επιστημονικά επιτεύγματα του μέλλοντος. Λαμβάνοντας υπ' όψη αυτό το στοιχείο ίσως θα ήταν καλύτερο να πούμε πως τα έργα των Tolkien και Lewis ανήκουν σε ένα είδος που συνορεύει ή που εφάπτεται με το είδος της επιστημονικής φαντασίας αλλά δεν μπορεί να ταυτιστεί απόλυτα με αυτό.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

1.4 20^{ος} ΑΙΩΝΑΣ : Η ΧΡΥΣΗ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ.

Μπορεί το λογοτεχνικό είδος της επιστημονικής φαντασίας να γεννήθηκε στην Ευρώπη ωστόσο έζησε τη λεγόμενη «χρυσή εποχή» του κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα στην άλλη μεριά του Ατλαντικού, επί Αμερικανικού εδάφους. Τον εικοστό αιώνα, αναπτύχθηκε η τεχνολογία παραγωγής χαρτιού από φθηνό χαρτοπολτό. Η εξέλιξη αυτή ευνόησε την άνθιση της έκδοσης περιοδικών προσιτών στο ευρύ κοινό. Ανάμεσα στα περιοδικά αυτά ξεχωριστή θέση στις προτιμήσεις του αναγνωστικού κοινού κατείχε το περιοδικό με τίτλο *“Amazing Stories”* (φανταστικές ιστορίες) που εκδίδονταν στη Νέα Υόρκη από τον εκδότη Hugo Gernsback. Ο Hugo Gernsback ήταν εκείνος που πρώτος όρισε την λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας ως ένα ξεχωριστό λογοτεχνικό είδος. Παράλληλα, χάρη σε εκείνον, το εφηβικό κοινό των Ηνωμένων Πολιτειών ήρθε σε επαφή με το συγκεκριμένο λογοτεχνικό είδος, το οικειοποιήθηκε και το αγκάλιασε με μεγάλο ενθουσιασμό. Βλέποντας ο Gernsback την τεράστια αποδοχή της επιστημονικής φαντασίας προχώρησε στη δημοσίευση των έργων του Βέρν, του Πόε και του Γουέλς, συστήνοντας εκ νέου με αυτό τον τρόπο τους μεγάλους δημιουργούς στο αναγνωστικό κοινό των Ηνωμένων Πολιτειών (Edwards & Clute, 2021). Για τη συνεισφορά του Hugo Gernsback στην άνθιση του είδους, ένα από τα σημαντικότερα λογοτεχνικά βραβεία για έργα επιστημονικής φαντασίας, το βραβείο Hugo, που απονέμεται από το 1955 κάθε χρόνο στο παγκόσμιο συνέδριο επιστημονικής φαντασίας, φέρει το όνομά του.

Εδώ ακριβώς, στις αρχές του εικοστού αιώνα, μέσω των περιοδικών που δημοσίευαν σε συνέχειες ιστορίες επιστημονικής φαντασίας, φυτεύεται ο σπόρος που οδηγεί στην άνθιση του είδους στις Ηνωμένες Πολιτείες. Νεαροί Αμερικανοί, που περνούν την εφηβεία τους παρέα με τους ήρωες του Βέρν και του Γουέλς, εμπνέονται από αυτούς και μεγαλώνοντας γίνονται οι ίδιοι



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

συγγραφείς, αφιερώνονται σε αυτό το νέο είδος και δημιουργούν μια ισχυρή λογοτεχνική παράδοση . Σε ολόκληρη την Αμερικανική επικράτεια ιδρύονται λογοτεχνικές ομάδες με αφορμή την κοινή αγάπη των μελών τους για την επιστημονική φαντασία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συγγραφέα που μεγάλωσε διαβάζοντας περιοδικά επιστημονικής φαντασίας αποτελεί ο John W. Campbell, ο οποίος δημοσίευσε τις πρώτες του ιστορίες ήδη από την εφηβική του ηλικία. Μία από τις πιο διάσημες από αυτές είναι η ιστορία τρόμου με τίτλο “Who Goes There?” στην οποία ο Campbell περιγράφει τις περιπέτειες μιας ομάδας επιστημόνων, σε έναν απομονωμένο ερευνητικό σταθμό στην Ανταρκτική όταν έρχονται αντιμέτωποι με έναν επικίνδυνο εξωγήινο εισβολέα. Η νουβέλα αυτή αγαπήθηκε πολύ από το αναγνωστικό κοινό ενώ αποτέλεσε τη βάση για το σενάριο τριών κινηματογραφικών ταινιών , το 1951 το 1982 και το 2011, όλες με τίτλο “The Thing” (Edwards & Clute, 2021). Πέρα από τη σημαντική προσωπική του παραγωγή σε νουβέλες επιστημονικής φαντασίας , η συμβολή του Campbell στην άνθιση του είδους υπήρξε καθοριστική καθώς από τη θέση του αρχισυντάκτη στο μηνιαίο περιοδικό Astounding Science-Fiction, έδωσε βήμα σε πολλούς, σύγχρονους του συγγραφείς όπως ο Robert A. Heinlein και ο Isaac Asimov.

Ο Robert A. Heinlein γεννήθηκε το 1907. Σπούδασε στην ναυτική ακαδημία της Ανάπολης από όπου αποφοίτησε με την ειδικότητα του μηχανικού. Υπηρέτησε ως αξιωματικός στο Αμερικανικό πολεμικό ναυτικό στο πρώτο σύγχρονο αεροπλανοφόρο πλοίο. Έγραψε πολυάριθμες νουβέλες επιστημονικής φαντασίας, οι οποίες δημοσιεύτηκαν αρχικά στα περιοδικά όπως το Astounding Science-Fiction και στη συνέχεια εκδόθηκαν με τη μορφή συλλογών. Ο Heinlein επέμενε πάντα στη στήριξη της μυθοπλασίας με επιστημονικά στοιχεία. Είχε έναν απaráμιλλο τρόπο να ενσωματώνει την επιστημονική γνώση στις ιστορίες του χωρίς να κουράζει. Έτσι οι κόσμοι του μέλλοντος που έπλαθε ήταν για τον αναγνώστη ταυτόχρονα γοητευτικοί και



οικείοι. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι John Clute και David Pringle, σε άρθρο τους στην Εγκυκλοπαίδεια Επιστημονικής Φαντασίας «Ο Heinlein μέσα στα πρώτα τρία χρόνια της συγγραφικής του πορείας εξημέρωσε το μέλλον» (Clute, J. & Pringle, D., 2021).

Το 1947 ο Robert A. Heinlein δημοσιεύει την πρώτη αμερικανική νουβέλα για εφήβους με τίτλο “Rocket Ship Galileo”. Πρόκειται για την ιστορία τριών νεαρών φίλων που συνεργάζονται και καταφέρνουν να κατασκευάσουν έναν πύραυλο στην αυλή του σπιτιού τους και να ταξιδέψουν στο φεγγάρι. Ακολούθησε μία σειρά βιβλίων επιστημονικής φαντασίας που απευθύνονταν στο εφηβικό κοινό και αποτελούν τη «νεανική σειρά του Heinlein». (Clute & Pringle, 2021). Η έντονη πλοκή, οι ρεαλιστικοί χαρακτήρες, οι διασκεδαστικοί διάλογοι και η αριστοτεχνική διαχείριση των επιστημονικών δεδομένων κατά το χτίσιμο της μυθοπλασίας είναι τα κυριότερα χαρακτηριστικά στοιχεία που έκαναν τα βιβλία αυτά ιδιαίτερα αγαπητά στο νεανικό κοινό. Ο Heinlein πρόσφερε στους νεαρούς αναγνώστες ένα συναρπαστικό ταξίδι στον κόσμο της επιστημονικής φαντασίας, όπου ξεχωριστή θέση κατείχαν η χαρά και η ελευθερία που απαιτεί και έχει ανάγκη η ηλικία τους. Η νεανική σειρά του Robert A. Heinlein είναι στο σύνολό της αξιόλογη για τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Αν θα πρέπει να ξεχωρίσουμε κάποια από τα έργα που περιλαμβάνει, θα εστιάζαμε στα τελευταία από χρονολογικής πλευράς βιβλία όπως το “Time for the Stars” (1956), το “Citizen of the Galaxy” (1957) και το “Have Space Suit – Will Travel” (1958) τα οποία κατατάσσονται μεταξύ των κορυφαίων βιβλίων επιστημονικής φαντασίας για εφήβους σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο Isaac Asimov γεννήθηκε το 1920 στη Ρωσία αλλά από την ηλικία των τριών ετών μετοίκησε με την οικογένεια του στις Ηνωμένες Πολιτείες. Σπούδασε χημεία και δίδαξε για μια δεκαετία περίπου βιοχημεία στην ιατρική σχολή του πανεπιστημίου της Βοστώνης. Η μεγάλη του αγάπη ωστόσο



ήταν η συγγραφή στην οποία και αφιερώθηκε ολοκληρωτικά από το 1959 και μετά. Σε συνεργασία με τον Campbell, ο οποίος τον στήριξε και τον καθοδήγησε ως μέντορας στα πρώτα του βήματα έγινε παγκοσμίως γνωστός ως ο άνθρωπος που σύστησε στο ευρύ κοινό τον κόσμο των ρομπότ όπως τον γνωρίζουμε σήμερα. Πριν τον Asimov τα ρομπότ απεικονίζονταν στη λογοτεχνία λίγο πολύ ως μεταλλικά τέρατα. Ο Asimov ήρθε και ανανέωσε την εικόνα τους αλλά και τον τρόπο δράσης τους εξ ολοκλήρου. Έδωσε στα ρομπότ ανθρώπινα χαρακτηριστικά τόσο ως προς τη μορφή όσο και ως προς τον τρόπο δράσης και συμπεριφοράς τους. Προχώρησε και ένα βήμα παρακάτω, ορίζοντας τους κανόνες συμπεριφοράς των ρομπότ, όρισε δηλαδή το πλαίσιο δράσης τους με χρήση ηθικών και νομικών όρων (Asimov, 1981).

Παρότι το όνομα του Asimov έχει συνδεθεί στη συλλογική συνείδηση άρρηκτα με τα ρομπότ, το έργο του που αναγνωρίζεται από τους λάτρεις του είδους ως ένα από τα κορυφαία όλων των εποχών είναι η νουβέλα με τίτλο *"Nightfall"* («Το σούρουπο» ή σε πιο ελεύθερη μετάφραση «Η έλευση της νύχτας») που γράφτηκε το 1941. Πρόκειται για την ιστορία ενός πλανήτη που φωτίζεται διαρκώς, από έξι ήλιους. Η νύχτα στον πλανήτη αυτό έρχεται μόνο σε περίπτωση ολικής έκλειψης και των έξι ήλιων πράγμα που συμβαίνει μία φορά κάθε διακόσια χρόνια. Καθώς ακόμα μια νύχτα πλησιάζει ο Asimov παρακολουθεί στο *"Nightfall"* τις προετοιμασίες, τις αντιδράσεις και τους φόβους των κατοίκων απέναντι στο επερχόμενο σκοτάδι. Εκείνο, που έχει σημασία όμως εν τέλει δεν είναι αυτό καθεαυτό το σκοτάδι αλλά η αποκάλυψη μπροστά στα μάτια των ηρώων όλων εκείνων των υπέροχων φωτεινών αστεριών που η έλευση της νύχτας τους επιτρέπει για πρώτη φορά να θαυμάσουν. (Clute & Edwards, 2021).

Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο παρατηρείται μια φθίνουσα πορεία των περιοδικών επιστημονικής φαντασίας με αντίστοιχη άνοδο της έκδοσης βιβλίων και της παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών. Η ατομική βόμβα, ο



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

ψυχρός πόλεμος και τα διαστημικά προγράμματα που βρίσκονταν σε εξέλιξη κατά το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα τροφοδοτούν με νέα θέματα τους συγγραφείς του είδους και εξάπτουν τη φαντασία του αναγνωστικού κοινού. Ένα χαρακτηριστικό έργο της εποχής είναι η νουβέλα του Walter M. Miller "A Canticle for Leibowitz" που δημοσιεύθηκε το 1960. Η δράση στο τοποθετείται εξακόσια χρόνια μετά τον εικοστό αιώνα όπου η ανθρωπότητα προσπαθεί να συνέλθει από ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα συνέπεια του τρίτου παγκοσμίου πολέμου. Ο αναγνώστης παρακολουθεί εδώ τις προσπάθειες ενός τάγματος καθολικών μοναχών να διασώσει ότι έχει απομείνει από την πολιτιστική κληρονομιά της προ ολοκαυτώματος εποχής (Sterling, 2020).

Κατά το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα πέρα από τους αμερικανούς συγγραφείς που προαναφέρθηκαν αξιοσημείωτο είναι το έργο του βρετανού Arthur C. Clarke. Ο Arthur C. Clarke σπούδασε φυσική και μαθηματικά ενώ υπηρέτησε κατά το Β΄ πόλεμο στη Βρετανική Βασιλική Πολεμική Αεροπορία ως ειδικός στα ραντάρ. Το 1945 δημοσίευσε μια ριζοσπαστική τεχνική μελέτη σχετικά με τις τηλεπικοινωνίες μέσω δορυφόρων. Επί σειρά ετών συμμετείχε σε ομάδες επιστημόνων που μελετούσαν την ανάπτυξη διαστημικών σκαφών. Παράλληλα, καθοριστική θεωρείται η συμβολή του στην πρόβλεψη του καιρού με τη χρήση δορυφόρων. Η επιστημονική αυτή γνώση αποτέλεσε το βασικό εργαλείο που χρησιμοποίησε ο Arthur C. Clarke για να πλάσει τους φανταστικούς κόσμους όπου διαδραματίζονταν οι ιστορίες του. Έγραψε περισσότερα από εβδομήντα έργα τα οποία στην πλειονότητά τους εντάσσονται στο είδος της επιστημονικής φαντασίας. Ανάμεσά τους, η νουβέλα με τίτλο "The Sentinel" («Ο φρουρός») που γράφτηκε το 1951 και αποτέλεσε τη βάση για το σενάριο της ταινίας του Στάνλεϋ Κιούμπρικ «2001: A Space Odyssey» («2001: Η Οδύσσεια του διαστήματος»). Ο Arthur Clarke έγραψε το σενάριο σε συνεργασία με τον Κιούμπρικ. Η ταινία βγήκε στις κινηματογραφικές αίθουσες το 1964, έγινε αποδεκτή από το κοινό με



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

ενθουσιασμό, αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για πολυάριθμες μεταγενέστερες ταινίες με ανάλογη θεματολογία και για πολλούς, άλλαξε οριστικά τα ως τότε δεδομένα, οδηγώντας τις κινηματογραφικές παραγωγές επιστημονικής φαντασίας σε ένα νέο, ανώτερο επίπεδο (clarkefoundation,2021).



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

1.5 21^{ος} ΑΙΩΝΑΣ : ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Στα τέλη του εικοστού και στις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα παρατηρείται δυναμική είσοδος γυναικών συγγραφέων στο χώρο της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας. Η γραφή και η οπτική τους έρχεται να ανανεώσει και να δώσει νέες διαστάσεις στο είδος καθώς οι γυναίκες καταπιάνονται να μεν με τα καθιερωμένα θέματα της επιστημονικής φαντασίας όπως για παράδειγμα οι τεχνολογικές εξελίξεις, τα ταξίδια στο χρόνο ή σε άλλους πλανήτες και η μορφή ενός μελλοντικού κόσμου αλλά τα χειρίζονται και τα αναπτύσσουν με ένα νέο διαφορετικό τρόπο. Την ίδια περίοδο, πολλαπλασιάζονται τα βιβλία επιστημονικής φαντασίας που απευθύνονται σε παιδικό και εφηβικό κοινό. Διοργανώνονται συνέδρια με θέμα τη νεανική λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας και εκδίδονται επιστημονικές μελέτες με αντικείμενο τον ορισμό, τη δομή και τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου είδους.

Ανάμεσα στις γυναίκες συγγραφείς επιστημονικής φαντασίας του εικοστού πρώτου αιώνα μπορούμε να ξεχωρίσουμε την πολυβραβευμένη Αμερικανίδα συγγραφέα Connie Willis. Η Willis, ασχολήθηκε εκτενώς με το θέμα των ταξιδιών στο χρόνο. Η σειρά με τίτλο Oxford Time Travel περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τα βιβλία *"Blackout"* και *"All Clear"* που δημοσιεύθηκαν το 2010 και έχουν ως βασικό θέμα το ταξίδι ηρώων από το κοντινό μέλλον, το έτος 2060, στο κοντινό παρελθόν, στην Αγγλία κατά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Πρόκειται για τρεις ιστορικούς της Οξφόρδης οι οποίοι παγιδεύονται στο παρελθόν και προσπαθούν να εντοπίσουν κάποια ανοιχτή χρονο-πύλη προκειμένου να επιστρέψουν στην εποχή τους. Στα βιβλία της σειράς αυτής η Willis παντρεύει θα λέγαμε το ιστορικό μυθιστόρημα με την επιστημονική φαντασία ενώ το ενδιαφέρον των αναγνωστών εξάπτουν οι περιγραφές σχετικά ύπαρξη διαφορετικών κόσμων οι οποίοι δεν αποτελούν ιστορική συνέχεια ο ένας του άλλου αλλά λειτουργούν παράλληλα κατά την ίδια χρονική περίοδο. Παρότι, η Connie



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Willis κάποιες φορές επικρίθηκε για διάφορους λόγους, όπως για παράδειγμα για ελλιπή ιστορική έρευνα το αναγνωστικό κοινό περιβάλλει με αγάπη το σύνολο του έργου της καθώς αυτό διαπνέεται από μια αισιοδοξία και μια ατράνταχτη πίστη στις δυνατότητες των απλών καθημερινών ανθρώπων. (Clute,2020).

Από τις συγγραφείς της νεώτερης γενιάς επιλέγουμε εδώ να αναφερθούμε στην γεννημένη το 1969 Mary Robinette Kowal της οποίας το βιβλίο με τίτλο *“The Calculating Stars”* κέρδισε πολυάριθμα βραβεία, μεταξύ αυτών το βραβείο Hugo 2019 για την καλύτερη νουβέλα επιστημονικής φαντασίας. Η ιστορία διαδραματίζεται το έτος 1952 όπου, εξ αιτίας μιας καταστροφικής σύγκρουσης ενός μετεωρίτη με τη γη, προβάλλει επιτακτική η ανάγκη αποικισμού άλλων πλανητών προκειμένου να διασφαλιστεί η επιβίωση του ανθρώπινου είδους. Η Kowal, κάνοντας χρήση σύγχρονης επιστημονικής γνώσης περιγράφει τον αγώνα, τους φόβους και τα όνειρα μιας προικισμένης γυναίκας που φιλοδοξεί να γίνει αστροναύτης και παρουσιάζει τη δική της εκδοχή για το ποια θα ήταν η εξέλιξη των διαστημικών ταξιδιών και η πορεία του κόσμου εν γένει αν οι γυναίκες είχαν αποκτήσει ενεργό ρόλο στα διαστημικά προγράμματα πολύ νωρίτερα από ότι ιστορικά τον απέκτησαν (Sleight & Langford,2021). Αξίζει εδώ να αναφερθεί, ότι μετά την τελευταία παρουσία ανθρώπου στο φεγγάρι, το έτος 1972, η Nasa προετοιμάζεται αυτή την περίοδο με στόχο να στείλει το 2024 στη Σελήνη την πρώτη γυναίκα η οποία θα συμμετάσχει σε μία αποστολή εξερεύνησης και διεξαγωγής πειραμάτων επί σεληνιακού εδάφους.

Η παραγωγή βιβλίων επιστημονικής φαντασίας για παιδιά και εφήβους ανθεί από τα τέλη του εικοστού αιώνα έως σήμερα με τις γυναίκες συγγραφείς να κυριαρχούν στο συγκεκριμένο είδος. Ανάμεσά τους θα μπορούσαμε να ξεχωρίσουμε την πολυγραφότατη και πολυβραβευμένη Αμερικανίδα συγγραφέα Lois Lowry. Η Lowry δημοσίευσε το 1993 το βιβλίο με τίτλο *“The*



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Giver”, το οποίο τιμήθηκε με το βραβείο Newbery πούλησε περισσότερα από δέκα εκατομμύρια αντίτυπα σε όλο τον κόσμο. Ήρωας του βιβλίου είναι ένα δωδεκάχρονο αγόρι, ο Jonas, ο οποίος ζει σε μια ουτοπική κοινωνία όπου έχουν εξαλειφτεί οι συγκρούσεις και ο πόνος. Ο Jonas επιλέγεται ως φύλακας της μνήμης, ως ο άνθρωπος που θα κρατήσει μια μορφή αρχείου της συλλογικής μνήμης πριν τη μετάβαση της κοινωνίας στην παρούσα κατάσταση. Χάρη στο ρόλο του αυτό ο νεαρός ήρωας αντιλαμβάνεται ότι από την κοινωνία που ζει λείπουν πολύ σημαντικά ανθρώπινα χαρακτηριστικά, όπως τα έντονα συναισθήματα και οι εναλλαγές στις ανθρώπινες σχέσεις. Το βιβλίο ακολουθεί την πορεία του Jonas καθώς εκείνος προσπαθεί να αναμετρηθεί με τη δυσβάσταχτη αυτή αλήθεια (Clute,2020). Το *“The Giver”* ήταν το πρώτο από μία σειρά τεσσάρων βιβλίων η οποία έκλεισε με το βιβλίο *“Son”* το 2012 και αγαπήθηκε ιδιαίτερα από το εφηβικό κοινό.

Εξεχωριστή θέση ανάμεσα στα σύγχρονα βιβλία επιστημονικής φαντασίας για παιδιά κατέχουν τα βιβλία που έγραψε η Lucy Hawking σε συνεργασία με τον πατέρα της, έναν από τους σημαντικότερους επιστήμονες της εποχής μας, Stephen Hawking. Πρόκειται για μία σειρά βιβλίων όπου οι νεαροί αναγνώστες ακολουθούν ένα συνομήλικό τους αγόρι, τον George, σε φανταστικές περιπέτειες σε ταξίδια στο διάστημα, στο χρόνο αλλά και σε παράλληλα σύμπαντα ενώ ταυτόχρονα έρχονται σε επαφή με έννοιες όπως οι διαστημικές μαύρες τρύπες και η τεχνητή νοημοσύνη (Chatterley, 2013). Η επιστημονική υποστήριξη του Stephen Hawking έδωσε στην Lucy Hawking τη δυνατότητα να πλάσει έναν συναρπαστικό καμβά μέσα στον οποίο εκτυλίσσεται η δράση των ηρώων. Όπως αναφέρει η ίδια στην εισαγωγή του βιβλίου με τίτλο *“George and the Ship of Time”* που κυκλοφόρησε το 2018: «Αποφασίσαμε να γράψουμε το πρώτο βιβλίο της σειράς όταν σε ένα παιδικό πάρτι του γιου μου ένας φίλος του πλησίασε τον πατέρα μου και τον ρώτησε τι θα του συνέβαινε αν έπεφτε μέσα σε μια μαύρη τρύπα» (Hawking,2018).



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Στην Ελλάδα, την ίδια περίοδο, αρκετοί συγγραφείς πειραματίζονται θα λέγαμε με το είδος της επιστημονικής φαντασίας. Ο Γ. Παπαντωνάκης, στο βιβλίο του με τίτλο «Εισαγωγή στο ελληνικό παιδικό μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας» παραθέτει ένα μακροσκελή κατάλογο με τα ονόματα των συγγραφέων που ασχολήθηκαν με το είδος (Παπαντωνάκης, 2001). Εστιάζοντας στο κατάλογο αυτό μπορεί κανείς να παρατηρήσει πως και στη χώρα μας οι γυναίκες συγγραφείς υπερτερούν αριθμητικά των αντρών. Μια δεύτερη παρατήρηση είναι πως τα περισσότερα ονόματα που αναφέρονται στη λίστα είναι ελάχιστα αναγνωρίσιμα γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα έργα αυτά δεν κατάφεραν να γνωρίσουν ευρεία αποδοχή από το παιδικό και εφηβικό κοινό. Ακόμα και συγγραφείς που είχαν μια αξιόλογη πορεία εν γένει όπως για παράδειγμα η Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου ή ο Μάνος Κοντολέων είναι γνωστοί για άλλου είδους έργα τους και μόνο αποσπασματικά ασχολήθηκαν με την επιστημονική φαντασία. Εξαιρεση ίσως θα μπορούσε να αποτελέσει η Κίρα Σίνου, η οποία στα έργα της ασχολήθηκε με τα ταξίδια στο χρόνο (Σίνου, 2008) με τις ενδεχόμενες συνέπειες της χρήσης τεχνολογικών επιτευγμάτων στην ζωή των ανθρώπων (Κίρου Σ. , 2011) αλλά και με τον τρόπο ζωής σε κόσμους μελλοντικούς (Κίρου Σ. , 2014).



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

2. ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ

Η μελέτη της ιστορικής εξέλιξης της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας μας δίνει μια σειρά από στοιχεία προκειμένου να ορίσουμε και να περιγράψουμε συνοπτικά τα θέματα τα οποία πραγματεύονται τα βιβλία που ανήκουν στο συγκεκριμένο είδος. Ακολουθώντας ένα αρκετά τυπικό μοντέλο, πολύ κοντά σε αυτό του προτείνει η εγκυκλοπαίδεια Britannica στο σχετικό λήμμα,(Sterling,2020) μπορούμε να πούμε πως η λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας καταπιάνεται με επτά βασικά θέματα τα οποία τη συνέχεια περιγράφονται επιγραμματικά. Η διάκριση γίνεται καθαρά για λόγους πρακτικούς που ευνοούν τη μελέτη του είδους. Ωστόσο τα θέματα μεταξύ τους δεν έχουν στεγανά , μπορούμε για παράδειγμα σε έναν κόσμο του μέλλοντος να συναντήσουμε ήρωες ρομπότ που ζουν σε έναν άγνωστο πλανήτη και συναναστρέφονται με εξωγήινους. Στην περίπτωση αυτή έχουμε στο ίδιο βιβλίο τέσσερα προσφιλή θέματα της επιστημονικής φαντασίας: μέλλον, ρομπότ, διάστημα, εξωγήινοι.



2.1 ΟΥΤΟΠΙΑ

Ένα από τα πρώτα θέματα που απασχόλησαν τους συγγραφείς επιστημονικής φαντασίας ήταν η περιγραφή ενός ουτοπικού κόσμου. Ενός κόσμου όπου το «καλό» με την ευρύτερη έννοια του όρου κυριαρχούσε ενώ τα κακώς κείμενα της σύγχρονης κοινωνίας είχαν εν μέρει ή εξ ολοκλήρου διορθωθεί. Σύμφωνα με το Oxford Dictionary με τον όρο ουτοπία εννοούμε «ένα φανταστικό τόπο όπου κάθε τι είναι τέλει» (Oxford Learners Dictionaries, 2021). Ένα τέτοιο παράδειγμα συναντούμε στο έργο του Cyrano De Bergerac και του Louis-Sébastien Mercier οι οποίοι επικεντρώνονται στην περιγραφή ενός κόσμου χωρίς ασθένειες, χωρίς προβλήματα και κυρίως χωρίς κοινωνική αδικία (De Bergerac, 1858). Αντίθετα ο H.G. Wells, εστιάζει τις περιγραφές ενός κόσμου που η τεχνολογική εξέλιξη είναι εκείνη που τον κάνει ιδανικό και άρα ουτοπικό. Ενώ το στοιχείο που δίνει ουτοπικό χαρακτήρα στα έργα της Connie Willis είναι η ένταση με την οποία η συγγραφέας πιστεύει στις απεριόριστες δυνατότητες του ανθρώπου.

Το θέμα της ουτοπίας παρέχει στο συγγραφέα μια ελευθερία κινήσεων στην προσπάθειά του να αποτυπώσει το όραμά του για τον κόσμο και να παρουσιάσει τις προτάσεις του για αλλαγή στην κοινωνική λειτουργία και δομή. Του στερεί ωστόσο ταυτόχρονα τη δυνατότητα έντονων εναλλαγών στην πλοκή. Αυτό το τελευταίο αποτελεί από μόνο του μια πρόκληση για το συγγραφέα και δυσχεραίνει την προσπάθειά του να κρατήσει αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Με την εξέλιξη του είδους της ουτοπίας φαίνεται η συγκεκριμένη πρόκληση να έχει κερδηθεί. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Kim Stanley Robinson, ένας από τους σημαντικότερους εν ζωή συγγραφείς που ασχολήθηκαν κατ' εξοχήν με τα ουτοπικά μυθιστορήματα, σε συνέντευξή που παραχώρησε το 2009 στον Nick Gevers: «Στον εικοστό πρώτο αιώνα, το συγκεκριμένο είδος γνωρίζει άνθιση, αναπτύσσεται και εξελίσσεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να δημιουργεί καταστάσεις και χαρακτήρες που μπορούν να κερδίσουν και να διατηρήσουν αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού». (Gevers, 2009)



2.1 ΔΥΣΤΟΠΙΑ

Στον αντίποδα του ουτοπικού μυθιστορήματος βρίσκεται το είδος της δυστοπίας. Αν θέλαμε να ορίσουμε πολύ σύντομα τον όρο δυστοπία, θα λέγαμε ότι πρόκειται για μια ζοφερή πρόβλεψη -προφητεία του εκάστοτε συγγραφέα για το μέλλον των ανθρώπων και του κόσμου βασισμένη σε επιστημονικά και κοινωνικά δεδομένα της εποχής του. Στην περίπτωση αυτή ο συγγραφέας μεταφέροντας τη δράση στο μέλλον ή σε κάποιο φανταστικό μακρινό κόσμο ασκεί και πάλι κριτική στα κακώς κείμενα της εποχής του εκφράζοντας ταυτόχρονα της ανησυχίες και τους φόβους του και προειδοποιώντας τους σύγχρονούς του για την πορεία του ανθρώπινου γένους (Sterling, 2020). Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα μυθιστορήματα ύστερης λογοτεχνικής περιόδου του Ιουλίου Βέρν που περιγράφουν, κατά κύριο λόγο, τις ενδεχόμενες καταστροφικές επιπτώσεις της χρήσης προηγμένης τεχνολογίας, χωρίς ηθικούς κανόνες, στον κόσμο και στον άνθρωπο.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι πολλά βιβλία επιστημονικής φαντασίας ενώ με μια πρώτη ματιά φαίνονται ουτοπικά με μια πιο προσεκτική θεώρηση αποδεικνύονται δυστοπικά. Ένα τέτοιο έργο είναι «*Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ*» του Σουίφτ . Ξεκινώντας κανείς την ανάγνωση έχει την εντύπωση ότι ταξιδεύει σε έναν ιδανικό κόσμο. Στη συνέχεια όμως ανακαλύπτει ότι ο συγγραφέας έχει προβάλλει και μάλιστα σε μεγέθυνση όλα τα κακώς κείμενα της εποχής του στον κόσμο αυτό που εν τέλει κάθε άλλο παρά ουτοπικός είναι. Το ίδιο συμβαίνει και με το σύγχρονο εφηβικό μυθιστόρημα «*The Giver*». Ο κόσμος που ζει ο νεαρός ήρωας φαίνεται αρχικά να έχει φτάσει σε μια μορφή τελειότητας όμως η αλήθεια απέχει κατά πολύ από αυτή την απατηλή πρώτη εικόνα.



2.2 ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Τα ταξίδια στο διάστημα είναι ίσως το πιο κλασσικό και αγαπητό θέμα της επιστημονικής φαντασίας. Την προ Βέρν εποχή, η έντονη γοητεία που ασκούσαν στον άνθρωπό τα άστρα και η σελήνη οδήγησε στη δημιουργία σημαντικών λογοτεχνικών έργων όπως η «Αληθινή ιστορία» του Λουκιανού ή η «Κωμική ιστορία των εθνών και των αυτοκρατοριών της Σελήνης και του Ήλιου» του De Bergerac. Στα έργα αυτού του είδους, που γράφτηκαν πριν το δέκατο ένατο αιώνα, υπήρχε, και δικαίως, αφού η επιστήμη δεν είχε φτάσει ακόμα σε σημείο να δώσει στοιχεία για το αντίθετο, έντονη η αίσθηση του ανέφικτου. Ο Ιούλιος Βερν ήρθε στο έργο του «Από τη γη στη Σελήνη» και μίλησε με συγκεκριμένα επιστημονικά στοιχεία, με σχέδια και νούμερα. Ήρωες του ήταν άνθρωποι οι οποίοι κατάφεραν με μέσα που πρόσφερε η τεχνολογία της εποχής να πραγματοποιήσουν το πολυπόθητο ταξίδι στη Σελήνη. Μπορεί αυτό το ταξίδι να πραγματοποιήθηκε στην πραγματικότητα εκατό χρόνια μετά ωστόσο ο Βερν ήταν ο πρώτος που έδωσε στο αναγνωστικό κοινό την αίσθηση πως το συγκεκριμένο ταξίδι είναι εφικτό.

Μετά την πραγματοποίηση του πρώτου ταξιδιού στο φεγγάρι το 1969, υπήρξε, όπως αναφέρεται στο σχετικό λήμμα της Brittanica, «μια σχετική απογοήτευση» καθώς η πραγματικότητα απέιχε πολύ από τη λογοτεχνική φαντασία, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι το ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο θέμα ατόνησε (Sterling,2020). Αντίθετα ως τις μέρες μας παραμένει ιδιαίτερα προσφιλές, αν και τις περισσότερες φορές οι συγγραφείς θυσιάζουν, θα λέγαμε, την επιστημονική αλήθεια προς χάριν της φαντασίας. Ταυτόχρονα, τα διαπλανητικά ταξίδια αποτελούν το θέμα για πολυάριθμες κινηματογραφικές παραγωγές, οι οποίες μπορούν να ενταχθούν στο είδος που ορίστηκε ως “space opera και ασχολείται με τη ζωή σε άλλους γαλαξίες και με διαγαλαξιακές μάχες, σε ιστορίες όπου συνυπάρχουν ιδιαίτερα τεχνολογικά επιτεύγματα με ρομαντικά στοιχεία όπως ιππότες και



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

πριγκίπισσες (Sterling, 2020). Μνημειώδες έργο στην κατηγορία της “space opera” είναι η σειρά κινηματογραφικών ταινιών “Star Wars”.



2.3 ΕΞΩΓΗΙΝΗ ΖΩΗ

Η μελέτη της εξωγήινης ζωής είναι ένα θέμα αλληλένδετο με τα διαπλανητικά ταξίδια. Ως την δημοσίευση της μελέτης του Δαρβίνου για την εξέλιξη των ειδών το 1859 οι εξωγήινοι παρουσιάζονταν στη λογοτεχνία κυρίως ανθρωπόμορφοι με κάποιες ίσως διαφορές ως προς το μέγεθος όπως στο βιβλίο του Βολταίρου με τίτλο “Micromégas”. Το έργο του Δαρβίνου προσέφερε μια εντελώς νέα οπτική σχετικά με το πώς τα έμβια όντα εξελίσσονται σε συνάρτηση με το περιβάλλον και τις εκάστοτε ανάγκες επιβίωσης. Έτσι η θεωρία της εξέλιξης του Δαρβίνου έδωσε στους συγγραφείς επιστημονικής φαντασίας τις απαραίτητες γνώσεις για να ξεφύγουν από την ανθρωπόμορφη απεικόνιση των εξωγήινων και να αποτυπώσουν την εξωγήινη ζωή με πολλούς διαφορετικούς και κυρίως πρωτότυπους τρόπους. (Sterling,2020). Η περιγραφή των εξωγήινων ποικίλλει, από τα αιμοσταγή τερατόμορφα πλάσματα με υπερφυσικές δυνάμεις, όπως παρουσιάζονται οι εισβολείς από τον Άρη στο έργο του Wells, “The War of the Worlds”, ως τον ιδιαίτερα γλυκό και τρυφερό εξωγήινο E.T. ,τον ήρωα της ομώνυμης ταινίας του Στίβεν Σπίλμπεργκ, που προβλήθηκε στις κινηματογραφικές αίθουσες το 1982 και κυριολεκτικά λατρεύτηκε από εκατομμύρια θεατές, κάθε ηλικίας, σε όλο τον κόσμο. Η χρήση των εξωγήινων αποτελεί ένα πολύ δυνατό εργαλείο στα χέρια του συγγραφέα επιστημονικής φαντασίας καθώς εκείνος έχει την απεριόριστη ελευθερία να τους πλάσει με όποιο τρόπο θέλει προκειμένου να ενδυναμώσει την πλοκή και να δώσει ενδιαφέρον και ένταση στη μυθοπλασία.



2.4 ΡΟΜΠΟΤ

Άρρηκτα συνδεδεμένη με την εξωγήινη ζωή είναι η παρουσία των ρομπότ στη λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας. Αρχικά, πριν τον εικοστό αιώνα, παρουσιάζονται συνήθως ως τερατόμορφα, τρομακτικά κατασκευάσματα τα οποία αποτελούν απειλή για το ανθρώπινο είδος. Κατά τον εικοστό αιώνα, τη χρυσή εποχή της επιστημονικής φαντασίας, οι ιστορίες με ρομπότ πολλαπλασιάζονται. Την περίοδο αυτή εκδίδονται πολυάριθμα έργα τα οποία παρουσιάζουν τα ρομπότ ευχάριστα και συμπαθητικά, άλλοτε ως βοηθούς και άλλοτε ως συντρόφους των ανθρώπων. Μάλιστα ο Ισαάκ Ασίμωφ, ο οποίος θεωρείται ο πατέρας της ρομποτικής, όρισε τους τρεις περίφημους νόμους που διέπουν τη συμπεριφορά των ρομπότ και της προσδίδουν ηθικό υπόβαθρο αλλάζοντας εντελώς την έως τότε εικόνα τους (Asimov, 1981). Μπορεί η ρίψη της ατομικής βόμβας το 1945 να κλόνισε για ένα διάστημα τη συμπάθεια προς κάθε είδους μηχανή άρα και προς τα ρομπότ ωστόσο αυτό ήταν προσωρινό και έως σήμερα η παρουσία των ρομπότ είναι αδιάλειπτη στα έργα επιστημονικής φαντασίας. Κατά κοινή ομολογία η επιστημονική φαντασίας αποτέλεσε και αποτελεί έμπνευση για επιστήμονες μηχανικούς ιδιαίτερα για εκείνους που εργάζονται πάνω στην εξέλιξη των ρομποτικών συστημάτων.

Σε αυτή την κατηγορία συναντάμε πολλά βιβλία για παιδιά καθώς τα ρομπότ είναι ιδιαίτερα προσφιλή στους νεαρούς αναγνώστες. Ενδεικτικά αναφέρουμε το βιβλίο του 2010 με τίτλο «*Η εξέγερση των ρομπότ*» του Βρετανού Mike Goldsmith για παιδιά ηλικίας εννέα έως δώδεκα ετών. Το βιβλίο αυτό πραγματεύεται με τρόπο διασκεδαστικό τους προβληματισμούς των ρομπότ που είναι ταγμένα να υπηρετούν την ανθρώπινη καθημερινότητα και την πιθανότητα να εξεγερθούν και να αναλάβουν τα ηνία της κοινωνίας. Σε πιο μικρές ηλικίες, δηλαδή σε παιδιά από έξι έως εννιά ετών απευθύνεται η σειρά με ήρωα το ρομποτάκι Μπούτ του Ιρλανδού Shane Hegarty. Ο Μπούτ



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

έχει και ο ίδιος τα χαρακτηριστικά ενός μικρού, χαριτωμένου, σκανταλιάρικου παιδιού, που μέσα από τις αστείες περιπέτειές του ανακαλύπτει τον κόσμο. Αν ανατρέξουμε στην ελληνική παραγωγή μπορούμε να σταθούμε στο βιβλίο «Εγώ και το ρομπότ μου» που έγραψε ο Μάνος Κοντολέων το 2010 και μιλάει για ένα πολύ προκομμένο ρομπότ που ήταν φτιαγμένο για να κάνει όλου του κόσμου τις δουλειές αλλά και στο πιο πρόσφατο «Ο αλγόριθμος της ζωής» της Ελένης Πουλημένου. Στο βιβλίο αυτό του 2021 η συγγραφέας αντλεί έμπνευση από το βιβλίο «Πινόκιο» (Κολόντι Κ.,1883) και χτίζει μια ιστορία βασισμένη στα επιστημονικά δεδομένα που αφορούν την τεχνητή νοημοσύνη.



2.5 ΕΞΕΛΙΓΜΕΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Η χρήση εξελιγμένης τεχνολογίας αποτελεί ένα στοιχείο που δεν λείπει από τη συντριπτική πλειοψηφία των έργων επιστημονικής φαντασίας. Για την ακρίβεια, από το Βερν και μετά η τεχνολογία παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του καμβά πάνω στον οποίο εξελίσσεται η μυθοπλασία στα έργα επιστημονικής φαντασίας. Η λογοτεχνία καταπιάνεται με όλα τα επιστημονικά πεδία έρευνας ωστόσο δείχνει διαχρονικά ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον, πέρα από τα ρομπότ σε κάθε μορφή, στις επικοινωνίες, τα οπλικά συστήματα, τα μέσα μεταφοράς και τα διαπλανητικά ταξίδια. Οι συγγραφείς του εικοστού πρώτου αιώνα δίνουν επίσης μεγάλη έμφαση στη δημιουργία κόσμων εικονικής πραγματικότητας και στη χρήση εφαρμογών εικονικής πραγματικότητας στην καθημερινή ζωή. Εκείνος που καταπιάστηκε κατ'εξοχήν με θέματα υψηλής τεχνολογίας ήταν και σε αυτή την περίπτωση ο Ιούλιος Βερν. Ως παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε το πολυδιαβασμένο «*Είκοσι χιλιάδες λέγες κάτω από τη θάλασσα*» όπου το υποβρύχιο «*Ναυτίλος*» διέθετε τεχνολογία πολύ πιο προηγμένη από εκείνη που ήταν διαθέσιμη την εποχή που γράφτηκε το βιβλίο. Τον εικοστό αιώνα όπου η επιστημονική φαντασίας γνώρισε μεγάλη άνθιση, παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι, αν όχι όλοι οι σημαντικοί εκπρόσωποι του είδους είχαν κάνει σπουδές στις θετικές επιστήμες ή στην εφαρμοσμένη μηχανική ενώ σε πολλούς από αυτούς προσέφερε υλικό η θητεία τους στο στρατό όπου ήρθαν σε επαφή με προηγμένα συστήματα τηλεπικοινωνιών και πρωτοποριακά οπλικά συστήματα. Ένα σύγχρονο χαρακτηριστικό παράδειγμα για τη χρήση της τεχνολογίας στη λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας για παιδιά αποτελούν τα βιβλία της Lucy Hawking όπου κεντρικός ήρωας, εκτός από το νεαρό George είναι ο Cosmos, ένας υπερυπολογιστής με σχεδόν απεριόριστες δυνατότητες.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

2.6 ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ ΚΑΙ ΣΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΥΣ ΚΟΣΜΟΥΣ

Ο ανθρώπινος νους φλέρταρε πάντα με την ιδέα του ταξιδιού στο χρόνο. Είτε στο παρελθόν για να το γνωρίσει και να το κατανοήσει βαθύτερα και κυρίως για να προσπαθήσει διορθώσει τα κακώς κείμενα είτε στο μέλλον για να μάθει τι πρόκειται να συμβεί μελλοντικά και που τον οδηγούν οι σημερινές επιλογές του. Η επιστημονική φαντασία συμπεριλαμβάνει διαχρονικά στα βασικά της θέματα τα ταξίδια στο χρόνο. Εισηγητής του συγκεκριμένου θέματος θεωρείται ο H.G. Wells , το πρώτο έργο του οποίου, με τίτλο «*Η μηχανή του χρόνου*» έθεσε τα θεμέλια για την μελέτη την ανάπτυξη του είδους από μεταγενέστερους συγγραφείς (Nicholson, 2021). Στα βιβλία που αφορούν ταξίδι στο παρελθόν συχνά συνυπάρχουν η επιστημονική φαντασία, καθώς η τεχνολογία παρέχει τα μέσα για να πραγματοποιηθεί το συγκεκριμένο ταξίδι και το ιστορικό μυθιστόρημα καθώς ο συγγραφέας καλείται να αναπλάσει μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η σειρά “*Oxford Time Travel*” της Connie Willis. Στα σύγχρονα βιβλία για παιδιά με θέμα τα ταξίδια στο χρόνο θα πρέπει οπωσδήποτε να αναφέρουμε τη διεθνούς φήμης σειρά Geronimo Stilton . Ο ήρωας της σειράς είναι ένα συμπαθέστατο ανθρωπόμορφο ποντίκι το οποίο χρησιμοποιεί παράξενα μηχανήματα, ταξιδεύει σε άλλες εποχές και συναρπάζει τους νεαρούς αναγνώστες με τις περιπέτειές του.



3. ΑΠΟ ΤΗ ΓΗ ΣΤΗ ΣΕΛΗΝΗ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Η θεματική του ταξιδιού στη σελήνη διατρέχει συνολικά την ιστορία της λογοτεχνίας (Κονταξή & Τσιλιμένη, 2020). Το βιβλίο με τίτλο «Από τη Γη στη Σελήνη» (“De la Terre à la lune”) γράφτηκε το 1865. Αρχικά δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στην εφημερίδα «Πολιτικές και λογοτεχνικές αντιπαραθέσεις» και αμέσως μετά κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ετζέλ ως βιβλίο ενταγμένο στη σειρά “Voyages extraordinaires” (Charles, D. 95-104). Ανήκει στα έργα επιστημονικής φαντασίας, αλλά και στην κατηγορία του προγνωστικού μυθιστορήματος (roman d’ anticipation) (Κονταξή & Τσιλιμένη, 2020). Πρόκειται για ένα από τα πιο γνωστά και τα πιο διασκευασμένα βιβλία του Βέρν καθώς το θέμα του ταξιδιού στη σελήνη αποτέλεσε από την αρχαιότητα και αποτελεί έως σήμερα ένα από τα πιο δημοφιλή λογοτεχνικά θέματα. Αυτό ωστόσο που κάνει το συγκεκριμένο βιβλίο να ξεχωρίζει, από όλα όσα προηγήθηκαν, είναι πως ο Βέρν περιγράφει με τέτοιο τρόπο το ταξίδι στο φεγγάρι που στο τέλος αφήνει και τον πιο δύσπιστο αναγνώστη, με την ιδέα πως, μια τέτοια προσπάθεια, έχει σημαντικές πιθανότητες να στεφθεί με επιτυχία. Ο Ιούλιος Βέρν είναι ο πρώτος συγγραφέας που αντιμετωπίζει τη συγκεκριμένη θεματική με σοβαρότητα και επιστημονικό τρόπο (Κονταξή & Τσιλιμένη, 2020). Στο βιβλίο αυτό συντελείται η γέννηση του είδους της αποκαλούμενης «σκληρής» επιστημονικής φαντασίας η οποία «μένει πιστή στα στοιχεία και στον τρόπο με τον οποίο εργάζονται οι μηχανικοί και οι επιστήμονες [...] Οι ήρωες του Βερν συσκέπτονται, διαφωνούν, λαμβάνουν δύσκολες αποφάσεις» (Benford, 2005). Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1869, κυκλοφόρησε το βιβλίο με τίτλο «Γύρω από τη Σελήνη» το οποίο αποτελεί τη συνέχεια του «Από τη Γη στη Σελήνη» και περιγράφει ποια ήταν η τύχη των παράτολμων ταξιδιωτών που ξεκίνησαν από τη γη για να φτάσουν στο φεγγάρι. Σήμερα, από πολλούς, τα δύο βιβλία αντιμετωπίζονται ως ένα ενιαίο έργο, παρότι, το καθένα από



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

αυτά μπορεί άνετα να σταθεί και να διαβαστεί χωρίς απαραίτητα να συνδεθεί με το άλλο.



3.2 ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με τη λήξη του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου, η «Λέσχη των Όπλων» της Βαλτιμόρης, μια λέσχη με κύριο σκοπό την τελειοποίηση των πολεμικών όπλων και ιδιαίτερα των τηλεβόλων, φτάνει στο σημείο να μην έχει ουσιαστικό λόγο ύπαρξης. Σε καιρό ειρήνης, όλο όσα σχεδίαζαν τα πολυάριθμα μέλη της δεν έχουν πλέον καμία χρησιμότητα. Σε αυτή ακριβώς τη χρονική στιγμή, όπου η λέσχη βρίσκεται υπό διάλυση, ο πρόεδρος της, Τμπεϊ Μπάρμπικειν θέτει σε εφαρμογή ένα μεγαλειώδες σχέδιο για να της ξαναδώσει ζωή: ανακοινώνει στα μέλη της την πρόθεσή του να χρησιμοποιήσει ένα εξελιγμένο τηλεβόλο για να στείλει ένα βλήμα από τη Γη στη Σελήνη. Η πρόταση του προέδρου γίνεται δεκτή με ενθουσιασμό όχι μόνο στη λέσχη αλλά και στις Ηνωμένες Πολιτείες από άκρη σε άκρη. Πολύ γρήγορα εξασφαλίζονται χορηγίες από ολόκληρο τον κόσμο για τη χρηματοδότηση του εγχειρήματος. Επιλέγεται η πόλη Τάμπα της Φλόριδας ως σημείο τοποθέτησης του υπερ-τηλεβόλου και ξεκινούν οι πυρετώδεις εργασίες κατασκευής του. Ένας από τους λίγους που είναι αντίθετοι σε αυτή την προσπάθεια είναι ο κατασκευαστής θωρακισμένων πλακών πλοίαρχος Νίκολ ο οποίος πολεμά με λύσσα το σχέδιο της λέσχης των όπλων, στοιχηματίζει μάλιστα κάποια μεγάλα ποσά στην πιθανότητα αποτυχίας του συγκεκριμένου ταξιδιού. Λίγες μέρες πριν την ολοκλήρωση των εργασιών, ένας περιπετειώδης και μυστηριώδης Γάλλος με το όνομα Μισέλ Αρντάν καταφτάνει στη Φλόριδα με το αίτημα να μπει στο βλήμα και να ταξιδέψει και ο ίδιος στη Σελήνη. Ο Αρντάν, όντας ένας ιδιαίτερα πειστικός και γοητευτικός ομιλητής, ο οποίος πιστεύει ακράδαντα στην επιτυχία του ταξιδιού, καταφέρνει να πείσει τους δύο ορκισμένους εχθρούς, Μπάρμπικειν και Νίκολ να τον ακολουθήσουν και να συνταξιδέψουν μαζί του. Όλα πάνε κατ' ευχήν, οι τρεις ταξιδιώτες επιβιβάζονται στο βλήμα και αυτό εκτοξεύεται με κατεύθυνση τη Σελήνη. Ωστόσο αστάθμητοι παράγοντες εμποδίζουν την προσσελήνωση του και το θέτουν σε τροχιά γύρω από το φεγγάρι. Το βιβλίο



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

κλείνει με το αγωνιώδες ερώτημα για την τύχη των ταξιδιωτών του διαστήματος το οποίο όμως παραμένει στο τέλος αναπάντητο.



3.3 Ο ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Ο αφηγητής της ιστορίας μας, κατά την προσφιλή συνήθεια του Ιουλίου Βέρν, δεν λαμβάνει μέρος σε αυτή, δεν τον βλέπουμε πουθενά, δεν γνωρίζουμε απολύτως τίποτα για το πρόσωπό του. Εκείνος από την άλλη μεριά γνωρίζει τα πάντα για όλους και για όλα. Μας δίνει λεπτομέρειες για την εμφάνιση των ηρώων, τις πράξεις και τις σκέψεις τους. Δεν μένει όμως μονάχα εκεί, παρουσιάζει με τρόπο κινηματογραφικό το σκηνικό και όλα όσα συμβαίνουν μέσα και γύρω από την ιστορία. Παράλληλα διαθέτει επιστημονικές γνώσεις οι οποίες έρχονται να συμπληρώσουν τις σκέψεις και τους σχεδιασμούς των ηρώων. Ήδη, από την πρώτη σελίδα του βιβλίου, σχεδόν επιδεικτικά, παραθέτει μια μακρά σειρά στοιχείων δείχνοντας στον αναγνώστη πόσο καλά γνωρίζει τη Λέσχη των Όπλων και τη δράση της. «[...]σε κάθε μέλος της λέσχης των όπλων αντιστοιχούσε ένας μέσος όρος από 2.375 σκοτωμένους-θύματα των τελειοποιημένων τηλεβόλων. Με άλλα λόγια, μοναδική απασχόληση του σοφού αυτού σωματείου ήταν η καταστροφή της ανθρωπότητας, η τελειοποίηση των πολεμικών όπλων, αλλά οι σκοποί έμεναν πάντοτε... φιλανθρωπικοί!!!» (Βέρν,1980, 15). Στο παραπάνω απόσπασμα, μέσα σε δυο φράσεις, ο αφηγητής περιγράφει με νούμερα το έργο του σωματείου και στη συνέχεια εκφράζει, με όπλο το χιούμορ και τη λεπτή ειρωνεία, τη γνώμη του γι' αυτό. Άλλωστε η κυρίαρχη οπτική στο βιβλίο είναι εκείνη του αφηγητή. Ο αναγνώστης γνωρίζει ναί μεν τις σκέψεις και τις πράξεις των ηρώων πάντα όμως μέσα από το φίλτρο του παντογνώστη αφηγητή.



3.4 ΤΟ ΣΚΗΝΙΚΟ

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου, όσο η επιχείρηση αποστολής ενός βλήματος στη Σελήνη σχεδιάζεται επί χάρτου, η παρουσία του σκηνικού είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Με εξαίρεση την κορυφαία στιγμή της ανακοίνωσης του σχεδίου, όπου οι κάτοικοι της Βαλτιμόρης ξεχώνονται ενθουσιασμένοι στους δρόμους, το σκηνικό είναι σαν να μην υπάρχει. Αντίθετα, όταν η δράση μεταφέρεται στη Φλόριδα, στον τόπο που πρόκειται να στηθεί το υπερ-τηλεβόλο που θα στείλει το βλήμα στο φεγγάρι, το σκηνικό ζωντανεύει και αποκτά ένα ρόλο αν όχι πρωταγωνιστικό αναμφίβολα σημαντικό. Διαβάζουμε κατά την πρώτη αναγνωριστική εξόρμηση των μελών της λέσχης των όπλων στην Τάμπα της Φλόριδας: *«Ο Μπάρμπικειν ανησυχούσε, γιατί η πυκνή βλάστηση και τα ποτάμια κάθε άλλο παρά ξηρό έδαφος έδειχναν. Αλλά επιτέλους, τα δάση άρχισαν να διαδέχονται απομονωμένες δεντροστοιχίες, στη μέση ατέλειωτων πεδιάδων. Στο βάθος του ορίζοντα διακρίνονταν μια βραχώδης περιοχή[...]»* (Βέρν, 1980, 51). Βλέπουμε εδώ ότι, από τη στιγμή που έχουμε φτάσει στην περιοχή που θα στηθεί το παράτολμο εγχείρημα, η αφήγηση γίνεται κινηματογραφική, θέλοντας να τοποθετήσει τον αναγνώστη μέσα στο σκηνικό που εκτυλίσσεται η ιστορία. Με τον τρόπο αυτό, η ιστορία αποκτά αληθοφάνεια και ο αναγνώστης-θεατής πείθεται πως, όλα όσα παρουσιάζονται «μπροστά στα μάτια του», μπορούν πράγματι να πραγματοποιηθούν. Ένας άλλος σκοπός που εξυπηρετεί στο «Από τη Γη στη Σελήνη» το σκηνικό, είναι για να επισημάνει, πέρα από κάθε αμφιβολία, τη σημασία και το μέγεθος του εγχειρήματος. Όπως για παράδειγμα στην περιγραφή της εργατοούπολης που στήθηκε για να στεγάσει προσωρινά όσους συμμετείχαν στο έργο: *«[...] είχε υψωθεί μια ολόκληρη πόλη από λυόμενα σπίτια γύρω από το Στόουν'ς Χιλ. Η πόλη έσφυζε από ζωτικότητα και κίνηση αδιάκοπη. Δεν άφηνε περιθώρια για συγκρίσεις ότι ήταν μια προσωρινή εργατική παροικία. Έμοιαζε με πολλές αμερικανικές πόλεις»*. (Βέρν, 1980, 54)



3.5 ΠΛΟΚΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

Η ιστορία στο «Από τη γη στη Σελήνη» εξελίσσεται γραμμικά. Ξεκινάει τη στιγμή που το παράτολμο σχέδιο αποστολής ενός βλήματος στο φεγγάρι ανακοινώνεται για πρώτη φορά δημόσια και καταλήγει λίγες μέρες μετά την πραγματοποίηση της εκτόξευσης. Το στοιχείο που κυριαρχεί στην αφήγηση είναι οι εγκυκλοπαιδικές πληροφορίες. Ο αναγνώστης βομβαρδίζεται, μπορεί να πει κανείς, με πάσης φύσεως επιστημονικά δεδομένα όπως για παράδειγμα ιστορικά γεγονότα, γεωγραφικά και γεωλογικά στοιχεία, νόμους της αστρονομίας και της φυσικής, χρηματοοικονομικούς υπολογισμούς και, περισσότερο από κάθε άλλο στοιχείο, τεχνικές-μηχανολογικές περιγραφές του υπερ-τηλεβόλου σε κάθε στάδιο της κατασκευής του. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή της πρώτης μέρας των εργασιών ανασκαφής: *«Την πρώτη μέρα, πενήντα εργάτες έσκαβαν ακριβώς στο κέντρο της περιοχής του υψώματος Στόουν'ς Χιλ μια κυκλική τρύπα εξήντα ποδών. Στη αρχή η σκαπάνη παραμέρισε με ευκολία ένα στρώμα από μαύρο χώμα, πλάτους έξι δακτύλων. Πιο κάτω υπήρχε ένα στρώμα από λεπτή άμμο. [...] Έπειτα τα σφυριά άστραψαν, χτυπώντας πάνω σε ένα σκληρό στρώμα εδάφους. [...] Σε αυτό το στάδιο η τρύπα είχε φτάσει σε βάθος εξήμιση ποδών* (Βέρν, 1980, 55). Για ορισμένους, η παράθεση τόσο μεγάλου αριθμού τεχνικών λεπτομερειών, η οποία, λίγο ως πολύ, συναντάται στο μεγαλύτερο μέρος του έργου του Βέρν, μπορεί, ίσως δικαίως, να θεωρηθεί κουραστική. Ειδικά το πρώτο μέρος του βιβλίου, όπου παρακολουθούμε το σχεδιασμό του όλου εγχειρήματος, μπορεί κάλλιστα να παραλληλιστεί με τη δομή μιας επιστημονικής διατριβής. Η εισβολή του παράτολμου Γάλλου στο δεύτερο μέρος της ιστορίας έρχεται και στρέφει, με κάποιο τρόπο, το ενδιαφέρον στο ανθρώπινο στοιχείο. Αλλά και πάλι ο κύριος κορμός της πλοκής δεν παύει να είναι η εξέλιξη ενός επιστημονικού πειράματος. Ωστόσο, εν τέλει, η ιστορία αυτή καθ' εαυτή δεν είναι παρά μια συναρπαστική πορεία η οποία οδηγεί σε ένα εξίσου συναρπαστικό και ιδιαίτερα δυνατό τέλος. Ένα τέλος που αφήνει τον αναγνώστη σχεδόν σίγουρο ότι πράγματι, το ταξίδι στο φεγγάρι είναι



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

εφικτό και ταυτόχρονα, γεμάτο περιέργεια και ανυπομονησία να μάθει ποια ήταν η τύχη των τριών ηρώων, που βρέθηκαν να περιφέρονται, χωρίς εμφανή τρόπο διαφυγής, γύρω από τη Σελήνη.



3.6 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

Σε αντίθεση με το «Παρίσι στον 20^ο αιώνα» όπου τον κεντρικό ήρωα Μισέλ πλαισιώνουν πολυάριθμοι, ιδιαίτερα ενδιαφέροντες, χαρακτήρες, στο «Από τη γη στη Σελήνη» έχουμε τρεις συγκεκριμένους και εκ πρώτης όψεως εντελώς διαφορετικούς μεταξύ τους ήρωες. Και ενώ η περιγραφή του σκηνικού στο βιβλίο αυτό είναι κινηματογραφική η διαχείριση των ηρώων του γίνεται, θα λέγαμε, με τρόπο θεατρικό. Πρώτος και με μεγάλο θόρυβο ανεβαίνει στη σκηνή ο πρόεδρος της «Λέσχης των Όπλων» Ίμπι Μπάρμπικειν. «Ένας σαραντάρης, μετρίου αναστήματος, αοστηρός αλλά ήρεμος» (Βέρν, 1980, 16). Με την ανακοίνωση της ιδέας του για την αποστολή ενός βλήματος στο φεγγάρι έρχεται, από τις πρώτες κιόλας σελίδες του βιβλίου, να κεντρίσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να τραβήξει την προσοχή του πάνω του. Είναι ένας άνθρωπος της σκέψης και της δράσης ο Ίμπι Μπάρμπικειν. Μελετά, σχεδιάζει, υλοποιεί. Δεν αφήνει τίποτα στην τύχη. Από την ανάλυση των αστρονομικών δεδομένων ως τη συγκέντρωση κεφαλαίων για την υλοποίηση της εκτόξευσης, όλα, βρίσκονται κάτω από το διαρκή του έλεγχο. Αυτή ακριβώς η υποδειγματική οργάνωση και η προσήλωση του Μπάρμπικειν δημιουργεί στον αναγνώστη ένα αίσθημα σιγουριάς.

Κι εκεί που η επιτυχία του εγχειρήματος φαίνεται, χάρη στη μεθοδικότητα του Μπάρμπικειν, εξασφαλισμένη, στη σκηνή εισβάλλει ο πλοίαρχος Νίκολ. «Ένας άντρας αδύνατος, στεγνός, νευρώδης, με μάτι λαμπερό και διαπεραστικό» (Βέρν, 1980, 82). «[...] μια περήφανη φύση, βίαιη, με εδραιωμένες επιστημονικές πεποιθήσεις» (Βέρν, 1980, 39). Ο πλοίαρχος Νίκολ είναι ο άνθρωπος που έρχεται να αμφισβητήσει το όλο εγχείρημα. Παραθέτει επιστημονικά δεδομένα προκειμένου να αποδείξει τη σαθρότητα των σχεδίων του Ίμπι Μπάρμπικειν. Έρχεται να δημιουργήσει αμφιβολίες και να κλονίσει προς στιγμήν την πίστη του αναγνώστη στην επιτυχία του εγχειρήματος. Οι δύο αντίπαλοι εκφράζουν δυο εντελώς αντίθετες θέσεις, με έναν τρόπο ο



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Μπάρμπικειν τρέχει προς το μέλλον, προς ένα άγνωστο και συναρπαστικό μέλλον, ενώ ο Νίκολ παραμένει πεισματικά προσκολλημένος στο παρελθόν και το παρόν εκφράζοντας με τα λόγια και τις πράξεις του το συντηρητικό κομμάτι της κοινωνίας, όλους εκείνους που δεν καλοβλέπουν την αλλαγή και την πρόοδο. Βέβαια στο βιβλίο γίνεται ξεκάθαρο πως η κοινή γνώμη, σε αυτή την αντιπαράθεση είχε σταθεί στο πλευρό του Μπάρμπικειν: «Αλλά η επιχείρηση είχε και έναν εχθρό. Ήταν ένας μοναδικός Γιάνκης, σε όλες τις Ηνωμένες Πολιτείες.» (Βέρν,1980, 39).

Στην τελευταία πράξη του έργου, τη σκηνή καταλαμβάνει με τρόπο εντυπωσιακό ο Γάλλος Μισέλ Αρντάν. Είναι ο μοναδικός από τους ήρωες στον οποίο ο αφηγητής αφιερώνει περισσότερες από δύο αράδες για να περιγράψει το παρουσιαστικό του: «Ήταν ένας ψηλός, λίγο κυρτός άντρας, 42 χρονών. Το κεφάλι του, πραγματικά λιονταρίσιο, το στεφάνωναν άγρια μαλλιά σαν χαιτή. Ένα πρόσωπο κοντό, φαρδύ στους κροτάφους, με δυο στρογγυλά μάτια και ακανθώδες μουστάκι κάτω από μια μύτη σκληρή έδιναν τη χαριτωμένη φυσιογνωμία του. Το πρόσωπο αυτό έδειχνε καλοσύνη και μαχητικότητα. Ο θώρακας του ήταν ανεπτυγμένος, τα μπράτσα του μωώδη και τα πόδια του ψηλά. Έτσι φαινόταν ο Ευρωπαίος αυτός. Ένας τολμηρός και γεροδεμένος τύπος.» (Βέρν,1980, 70). Είναι λοιπόν ο Μισέλ Αρντάν ένας άντρας δυνατός και συνάμα γοητευτικός, με χαρακτηριστικά ενός αρσενικού λιονταριού, ενός αρχηγού που μπορεί να εμπνεύσει και να οδηγήσει την αγέλη. Το σχέδιο του Αμερικανού Μπάρμπικειν φαινόταν και ήταν πρωτοποριακό. Όλα ήταν τακτοποιημένα, βασισμένα σε επιστημονικά δεδομένα, σχεδιασμένα με σειρά. Ήταν ένα επιστημονικό πείραμα με σοβαρές πιθανότητες επιτυχίας. Ακόμα και οι αντιρρήσεις του πλοιάρχου Νίκολ λειτούργησαν εν τέλει υποστηρικτικά ως προς την αρχική ιδέα. Όλα αυτά ως τη στιγμή που ένας Ευρωπαίος, ένας παράτολμος και ονειροπόλος Γάλλος, ο Μισέλ Αρντάν δήλωσε πως προτίθεται να μπει στο βλήμα και να ταξιδέψει ο ίδιος στη Σελήνη. Η είσοδος του Αρντάν στην ιστορία δεν φέρνει την ανατροπή, δίνει μια τεράστια ώθηση



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

στην εξέλιξη της αλλά και στις προσδοκίες των αναγνωστών για την έκβασή της.

Οι τρεις χαρακτήρες του βιβλίου λοιπόν θα λέγαμε αλληλοσυμπληρώνονται με ένα τρόπο και ο καθένας τους προσδίδει μια ιδιαίτερη δυναμική στην εξέλιξη της πλοκής. Είναι πραγματικά εντυπωσιακό πως ο καταλύτης Αρντάν καταφέρνει με το απaráμιλλο Ευρωπαϊκό του ταμπεραμέντο να πείσει τους ορκισμένους αντιπάλους Μπάρμπικειν και Νίκολ να συνταξιδέψουν μαζί τους χρησιμοποιώντας ως επιχείρημα την ίδια τους τη διαφωνία. Τρεις τόσο διαφορετικοί και ταυτόχρονα τόσο ίδιοι μεταξύ τους άντρες είναι εκείνοι που θα επιχειρήσουν να κατακτήσουν το φεγγάρι. Εξίσου εντυπωσιακή είναι η παντελής απουσία γυναικείων χαρακτήρων σε ολόκληρο το βιβλίο. Συμβαδίζοντας πλήρως με τις επιταγές της εποχής του, που ήθελαν τη γυναίκα ταγμένη στα του οίκου της, περιορισμένη στην ιδιωτική σφαίρα, με κύρια καθήκοντα την τεκνοποίηση και την ανατροφή των παιδιών, ο Βέρν εξορίζει τελείως τις γυναίκες από την ιστορία κατάκτησης της Σελήνης. Η επιστήμη, η δράση, η πρόοδος, αποτελούν, σύμφωνα με τον Βέρν, όπως ξεκάθαρα δείχνει η κραυγαλέα απουσία γυναικών από το βιβλίο, αποκλειστικά αντρική υπόθεση.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

3.7 ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Στο βιβλίο με τίτλο «Από τη γη στη σελήνη» ο Ιούλιος Βερν καταπάνεται με ένα από τα πλέον δημοφιλή θέματα, από τις απαρχές της λογοτεχνικής παραγωγής έως σήμερα, το ταξίδι του ανθρώπου στο διάστημα (Κονταξή & Τσιλιμένη, 2020). Στα τέλη του δεκάτου ενάτου αιώνα, τότε που γράφτηκε το συγκεκριμένο βιβλίο, βρισκόταν στο απόγειό της η εποχή της Βιομηχανικής Επανάστασης. Συνεπαρμένος από τα επιτεύγματα της τεχνολογίας ο Βέρν προσέγγισε την αποστολή στη σελήνη αφαιρώντας κάθε στοιχείο μαγείας ή υπεράνθρωπης δύναμης όπως αυτά που βρίσκει κανείς σε προγενέστερα έργα με το ίδιο θέμα. Έστησε την ιστορία του στα πρότυπα μιας επιστημονικής μελέτης. Της έδωσε αληθοφάνεια ενσωματώνοντας σε αυτή πληθώρα στοιχείων τα οποία προέρχονταν από πολυάριθμα επιστημονικά πεδία όπως η φυσική, η αστρονομία και η γεωλογία. Είναι ξεκάθαρο πως στο «Από τη γη στη σελήνη» κύριο θέμα είναι η ακράδαντη πίστη του Βερν στις απεριόριστες δυνατότητες του ανθρώπου. Το σχόλιο του αφηγητή αφού ο πρόεδρος της λέσχης των όπλων, Ιμπι Μπάρμπικειν, έχει περιγράψει στους επικεφαλής των εργαστηρίων τις δυσκολίες του έργου είναι χαρακτηριστικό αυτής πίστης: «*Η επιχείρηση, όσο κολοσσιαία κι αν ήταν, δεν ξεπερνούσε τα όρια των ανθρωπίνων δυνάμεων*» (Βέρν,1980, 55).

Στη συνέχεια, και αφού ο Βερν έχει απαντήσει κατηγορηματικά ναι στο ερώτημα για το αν είναι ανθρωπίνως δυνατό να πραγματοποιηθεί μια αποστολή στη σελήνη έρχεται να απαντήσει και το «*ποιος*» θα μπορούσε να υλοποιήσει κάτι τέτοιο. Εδώ η απάντηση είναι «*Οι Αμερικάνοι αλλά...*» (Βέρν,1980, 55). Οι Αμερικάνοι, όπως προκύπτει από την εξέλιξη της ιστορίας, είναι εκείνοι που έχουν τα μέσα, την τεχνογνωσία και κυρίως τη θέληση να σχεδιάσουν και να πραγματοποιήσουν ένα τόσο μεγαλειώδες σχέδιο. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, σε αντίθεση με την κουρασμένη και γερασμένη Ευρώπη, το έδαφος είναι εύφορο για να γεννηθεί και να υποστηριχθεί μια τέτοια ιδέα.



Ωστόσο υπάρχει και ένα «αλλά». Ο Μπαρμπικέν και οι σύντροφοί του σχεδιάζουν στην εντέλεια το υπέρ-τηλεβόλο και το βλήμα που θα σταλεί στη σελήνη. Αλλά η ευρηματικότητα και η φαντασία τους σταματούν ως εκεί. Δεν έχουν την ικανότητα ή την τόλμη να σκεφτούν το ενδεχόμενο αποστολής ανθρώπων στο φεγγάρι. Εδώ έρχεται να δώσει νέα ώθηση στα πράγματα ένας ονειροπόλος, παράτολμος Ευρωπαίος. Ένας Γάλλος, με όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά της Γαλλικής κουλτούρας: γοητευτικός, ευπαρουσίαστος, δεινός ρήτορας, ικανός να εμπνεύσει και να πείσει ακόμα και τον πιο δύσοπιστο πως ο άνθρωπος πρέπει και μπορεί να φτάσει στο φεγγάρι. Με δυο λόγια ναι μεν οι ανθρώπινες δυνατότητες είναι για το Βερν απεριόριστες όμως για πραγματοποιηθεί κάτι τόσο μεγαλειώδες όπως ένα διαστημικό ταξίδι απαιτείται η σύμπραξη χωρών, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Γαλλία και ανθρώπων εντελώς διαφορετικών μεταξύ τους όπως ο τεχνοκράτης Τιμπε Μπάρμπικεν και ο παράτολμος τυχοδιώκτης Μισέλ Αρντάν.

Τέλος, το «Από τη γη στη σελήνη» είναι ένα βιβλίο με καθαρά αντιπολεμικό χαρακτήρα. Η θέση του Βερν απέναντι στις πολεμικές συγκρούσεις διαγράφεται ξεκάθαρα στις σελίδες του. Ο πόλεμος είναι για κείνον μια διαδικασία ανώφελη και παράλογη. Από τις πρώτες κιόλας σελίδες του βιβλίου, χρησιμοποιεί το χιούμορ και τη λεπτή ειρωνεία για να καταδείξει τον παραλογισμό του πολέμου. Γράφει χαρακτηριστικά αναφερόμενος στα μέλη της λέσχης των όπλων τα οποία είχαν τραυματιστεί και σε πολλές περιπτώσεις ακρωτηριαστεί κατά τις πολεμικές συγκρούσεις: «Κάποια μέρα ο πόλεμος τελείωσε. [...] Άλλοι ζούσαν με τις αιματηρές πολεμικές αναμνήσεις τους και βάνιζαν με τα δεκανίκια τους στους διαδρόμους αφάνταστα λυπημένοι γιατί δεν υπήρχε προοπτική για νέο πόλεμο!» (Βέρν, 1980, 55). Δεν σταματά όμως ο Βέρν στο να εκφράσει έμμεσα ή άμεσα την αντίθεσή του στις πολεμικές διαμάχες. Έρχεται με το βιβλίο αυτό να καταθέσει μια πρόταση για το μέλλον της ανθρωπότητας. Είναι καιρός η ανθρωπότητα να κοιτάξει μπροστά. Να



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

χρησιμοποιήσει την επιστημονική γνώση όχι ως μέσο για να επιβληθεί η κυριαρχία ενός λαού εις βάρος ενός άλλου, με τίμημα χιλιάδες ανθρώπινες ζωές, αλλά για να μπορέσουν οι λαοί ενωμένοι να εξελιχθούν, να προοδεύσουν και γιατί όχι, να κατακτήσουν το φεγγάρι. Δεν είναι τυχαίο πως σχεδόν εκατό χρόνια μετά, οι ΗΠΑ κατάφεραν να στείλουν στο φεγγάρι τρεις αστροναύτες, μέσα σε ένα βλήμα, παρόμοιο με εκείνο που είχε περιγράψει ο Βέρν ενώ η εκτόξευση έγινε από ένα σημείο λιγότερο από διακόσια χιλιόμετρα μακριά από την πόλη Τάμπα την οποία είχε υποδείξει εκείνος ως το καταλληλότερο σημείο εκτόξευσης (Hughes,2011).



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

4. ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΣΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ο Ιούλιος Βέρν συστήθηκε στο ευρύ αναγνωστικό κοινό με το βιβλίο με τίτλο «Πέντε εβδομάδες με αερόστατο» το οποίο κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ετζέλ το 1863. Ο εκδότης Πιέρ-Ζυλ Ετζέλ ήταν ο μόνος από όλους τους εκδότες στους οποίους κατέθεσε ο Βερν το συγκεκριμένο βιβλίο προς αξιολόγηση, ο οποίος δέχτηκε να προχωρήσει στην έκδοσή του. Η επιλογή του τον δικαίωσε, αφού το βιβλίο έγινε, από τις πρώτες κιόλας μέρες της κυκλοφορίας του, δεκτό με ενθουσιασμό από το κοινό και αποτέλεσε μεγάλη εκδοτική επιτυχία. (Κονταξή & Τσιλιμένη, 2020). «*Το Παρίσι στον 20^ο αιώνα*» είναι ένα έργο το οποίο γράφτηκε περίπου την ίδια περίοδο με το «Πέντε εβδομάδες με αερόστατο», από το 1860 ως το 1863.

Η Christèle Couleau, καθηγήτρια λογοτεχνίας στο πανεπιστήμιο του Παρισιού, εύστοχα παρομοιάζει τα δύο πρώτα αυτά βιβλία του Ιουλίου Βέρν με δίδυμα αδέρφια, τα οποία γεννήθηκαν την ίδια χρονική περίοδο ωστόσο, όπως συμβαίνει πολλές φορές με τα δίδυμα παιδιά, ήταν εντελώς διαφορετικά μεταξύ τους και ακολούθησαν πορείες εκ διαμέτρου αντίθετες. (Couleau, 2015). Κι αυτό γιατί «*Το Παρίσι στον εικοστό αιώνα*» υποβλήθηκε προς έγκριση στον εκδότη στα μέσα του 1863, απορρίφθηκε κατηγορηματικά από τον Ετζέλ και δεν εκδόθηκε ποτέ όσο ο Βέρν ήταν εν ζωή. Μάλιστα εξ αιτίας μιας σειράς ατυχών γεγονότων, το χειρόγραφο ανακαλύφθηκε πολύ αργότερα και έφτασε να εκδοθεί τελικά μόλις το 1994, σχεδόν ενενήντα χρόνια μετά το θάνατο του δημιουργού του. Στο προσχέδιο μιας επιστολής του, που χρονολογείται στα τέλη του 1863 με αρχές του επόμενου έτους, ο Πιέρ-Ζυλ Ετζέλ εξηγεί αναλυτικά στον Ιούλιο Βερν τους λόγους που τον οδήγησαν στην απόρριψη του βιβλίου. Του γράφει χαρακτηριστικά «*επιχειρήσατε το ακατόρθωτο και, όπως όλοι όσοι προσπάθησαν κάτι ανάλογο πριν από εσάς, δεν τα καταφέρατε*» και πιο κάτω επισημαίνει «*Δεν είστε ώριμος γι' αυτό το βιβλίο. Θα το ξαναγράψετε μετά από είκοσι*



χρόνια». Είναι φανερό ότι ο Ετζέλ, γνωρίζοντας πολύ καλά το κοινό της εποχής του, αλλά και την τύχη αντίστοιχων προγενέστερων συγγραφικών προσπαθειών απέρριψε το «Παρίσι στον 20^ο αιώνα» για να προφυλάξει τόσο το Βέρν όσο και τον ίδιο από μία επικείμενη εκδοτική αποτυχία (Βέρν,1980,15-16). Σαφέστατα υπάρχουν και σήμερα και εκείνοι που θεωρούν πως το συγκεκριμένο βιβλίο είναι υποδεέστερο από όσα ακολούθησαν, καθώς παρουσιάζει αδυναμίες τόσο στην πλοκή όσο και στην ανάδειξη των κεντρικών χαρακτήρων (Unwin, 2005). Γράφει χαρακτηριστικά ο συγγραφέας και μελετητής του έργου του Βέρν Brian Taves «Καθαρά από λογοτεχνικής πλευράς, το «Παρίσι στον εικοστό αιώνα» στερείται των χαρακτηριστικών εκείνων που ανέδειξαν και διατήρησαν τη φήμη του Ιουλίου Βέρν για περισσότερο από έναν αιώνα» (Taves,1995). Ωστόσο, ο ίδιος ο Taves έρχεται στη συνέχεια της ανάλυσής του και, εν μέρει αυτοαναιρείται, καθώς επισημαίνει εν τέλει όλα εκείνα τα στοιχεία που στην πραγματικότητα κάνουν το συγκεκριμένο έργο ιδιαίτερα σημαντικό τόσο από ιστορικής όσο και από λογοτεχνικής πλευράς. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο πως, κατά την πρώτη κυκλοφορία του το 1995, η πλειονότητα των αναγνωστών υποδέχθηκε «Το Παρίσι στον εικοστό αιώνα» με ενθουσιασμό καθώς για πολλούς, το βιβλίο αυτό του Βέρν δεν είναι παρά μια συναρπαστική εισαγωγή στη μετέπειτα μεγαλειώδη λογοτεχνική του παραγωγή (Evans, 1995).



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

4.2 ΠΕΡΙΛΗΨΗ

«Το Παρίσι στον 20^ο αιώνα» διαδραματίζεται στο Παρίσι το 1960. Ο Ιούλιος Βέρν, σε αυτό το πρώτο του βιβλίο, μεταφέρει τον αναγνώστη ογδόντα χρόνια μετά από την εποχή του. Σε αυτή τη μελλοντική, αλλά όχι τόσο μακρινή εποχή, παρακολουθούμε την πορεία του Μισέλ, ενός νεαρού ποιητή, ο οποίος προσπαθεί να βρει το δρόμο του και να χτίσει τη ζωή του, σε ένα Παρίσι όπου, η προηγμένη τεχνολογία και η βιομηχανική ανάπτυξη αφήνουν ελάχιστα έως μηδενικά περιθώρια ενασχόλησης με οποιαδήποτε πνευματική ή καλλιτεχνική δημιουργία. Ο Μισέλ είναι ένας από τους τελευταίους σπουδαστές στο τμήμα ανθρωπιστικών σπουδών στο πανεπιστήμιο του Παρισιού καθώς, πλέον, η συντριπτική πλειονότητα των φοιτητών επιλέγει το δρόμο της απόλυτης τεχνικής εξειδίκευσης. Τελειώνει τις σπουδές του με άριστα και βραβεύεται με το πρώτο βραβείο λατινικών στίχων. Ένα βραβείο ιδιαίτερα σημαντικό για κείνον το οποίο ωστόσο προκαλεί το χλευασμό και τον οίκτο της κοινωνίας του Παρισιού του 1960. Όντας ορφανός και από τους δύο γονείς του προστρέχει για βοήθεια στο βαθύπλουτο θείο του, μεγαλοτραπεζίτη κύριο Στανισλάς Μπουταρντέν. Ο θείος, ξεκαθαρίζει εξ αρχής στον ανιψιό του ότι κάθε περαιτέρω ενασχόλησή του με την ποίηση θα ήταν ντροπή για την ευπόληπτη οικογένειά του και του προσφέρει μια θέση κατώτερου υπαλλήλου στην τράπεζα προκειμένου να κερδίζει τη ζωή του με έναν τίμιο και πρακτικό τρόπο. Τον πρώτο καιρό ο νέος βουλιάζει στη δυστυχία. Η μονότονη, ανούσια δουλειά στην τράπεζα είναι για κείνον η χειρότερη καταδίκη. Σιγά - σιγά όμως δημιουργεί ένα μικρό κύκλο φίλων με τους οποίους μοιράζεται, πάντα στα κρυφά και πάντα στο περιθώριο της σκληρής του καθημερινότητας, την αγάπη του για τις τέχνες και τα γράμματα. Έτσι η ζωή, στο Παρίσι του εικοστού αιώνα, αρχίζει και κυλά για το Μισέλ λίγο πιο ευχάριστα, γίνεται αν μη τι άλλο υποφερτή.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Ένα άλλο φωτεινό σημείο στη γκριζα καθημερινότητα του νεαρού ποιητή είναι οι Κυριακές που περνάει στο σπίτι του θείου του Ουγκενέν, ενός από τους τελευταίους βιβλιοθηκάρους του Παρισιού. Ενός ανθρώπου που ζει στα όρια της φτώχειας ωστόσο μοιράζεται με τον Μισέλ την ίδια αγάπη για τη λογοτεχνία και την ποίηση και του προσφέρει απλόχερα στοργή και οικογενειακή θαλπωρή. Σε μια κυριακάτικη επίσκεψη του στο θείο Ουγκενέν, μέσα σε μια στιγμή, για το νεαρό ποιητή αλλάζουν όλα. Είναι η στιγμή που συναντά για πρώτη φορά τη δεσποινίδα Λουσό. Είναι η στιγμή που ο έρωτας εισβάλλει στη ζωή του και τα ανατρέπει όλα. Ο νέος ονειρεύεται μια ζωή μαζί της. Προσπαθεί με κάθε τρόπο να ενταχθεί στο σύστημα. Να γίνει αυτό που απαιτεί το Παρίσι στον εικοστό αιώνα. Να κερδίσει χρήματα για να μπορέσει να προσφέρει στην αγαπημένη του μια καλή ζωή. Δυστυχώς για κείνον χάνει τη δουλειά του στην τράπεζα και κάθε επόμενη προσπάθεια για επαγγελματική αποκατάσταση πέφτει στο κενό. Καταλήγει να τρέφεται με ψωμί από γαιάνθρακα και να μην μπορεί να προσφέρει στην αγαπημένη του ούτε ένα ματσάκι μισομαραμένες βιολέτες. Το τέλος του βιβλίου τον βρίσκει να περιφέρεται απελπισμένος στο χιονισμένο, παγωμένο Παρίσι και να καταλήγει λιπόθυμος στο χιόνι αφού πρώτα έχει αναφωνήσει σπαρακτικά: «Ω! Παρίσι!», « Ω! Λουσό!»



4.3 Ο ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Η ιστορία του νεαρού Μισέλ, ενδεχομένως να ήταν για τον αναγνώστη, ακόμα μία ιστορία αγάπης, με άδοξο τέλος, όπως τόσες άλλες. Ωστόσο η ιστορία αυτή διαθέτει μια σειρά χαρακτηριστικών που την κάνουν ξεχωριστή, συναρπαστική και με έναν τρόπο διαχρονική. Το πρώτο δυνατό στοιχείο της ιστορίας μας είναι ο ίδιος ο αφηγητής που μας τη διηγείται. Πρόκειται για έναν αφηγητή που γνωρίζει με λεπτομέρειες όλα όσα κάνουν, σκέφτονται ή αισθάνονται όλοι οι χαρακτήρες του βιβλίου αλλά και όλα όσα αφορούν στο περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Είναι ένας χαρισματικός αφηγητής-παντογνώστης που περνά με άνεση από την ευρύτερη εικόνα του Παρισιού και της Γαλλίας του μέλλοντος στο ταπεινό σαλονάκι το θείου Ουγκενέν. Ένας αφηγητής που περιγράφει τα έντονα συναισθήματα του νεαρού Μισέλ για τη δεσποινίδα Λουσύ και στη συνέχεια δίνει στον ίδιο φωνή για να εκφράσει δυνατά τον έρωτά του. Στην αφήγησή του εναλλάσσονται λεπτομερείς περιγραφές του χώρου, που βάζουν τον αναγνώστη να δει μέσα από τα μάτια του ήρωα, με γρήγορους διαλόγους, που δίνουν ζωντάνια στο κείμενο. Όπως για παράδειγμα όταν ο Μισέλ, στην προσπάθειά του να βρει έστω κάποιο έργο κλασσικής λογοτεχνίας του προηγούμενου αιώνα, επισκέπτεται ένα υπερ-βιβλιοπωλείο της εποχής: «[...]στο κέντρο βρισκόταν ένα τηλεγραφείο που επικοινωνούσε με τα πιο απομακρυσμένα τμήματα του βιβλιοπωλείου. Μια λεγεώνα υπαλλήλων πηγαινοερχόταν ασταμάτητα. Κινητές πλατφόρμες ανέβαζαν τους υπαλλήλους μέχρι τα ψηλά ράφια των τοίχων. Ένα πολυάριθμο πλήθος πολιορκούσε το τηλεγραφείο. Οι διανομείς λόγιζαν κάτω από βάρος των βιβλίων που κουβαλούσαν[...] «Τι επιθυμεί ο κύριος;» του είπε ο υπάλληλος, προϊστάμενος του Τμήματος Αιτήσεων. «Θα ήθελα τα άπαντα του Βίκτωρος Ουγκό» απάντησε ο Μισέλ. Ο υπάλληλος γούρλωσε τα μάτια. «Βίκτωρος Ουγκό;» είπε. «Ποιος είναι αυτός;» (Βέρν, 1995, 68-69).



4.4 ΤΟ ΣΚΗΝΙΚΟ

Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε πως ο πραγματικός πρωταγωνιστής σε αυτό το νεανικό έργο του Ιουλίου Βέρν είναι το σκηνικό, είναι το ίδιο το Παρίσι. Άλλωστε αυτό γίνεται, θα λέγαμε, ξεκάθαρο και από τον ίδιο τον τίτλο του βιβλίου. Ο αναγνώστης μέσω του βιβλίου μεταφέρεται στο Παρίσι του 20^ο αιώνα και γνωρίζει στη μελλοντική του μορφή. Από τις πρώτες κιόλας σελίδες του βιβλίου συναντούμε λεπτομερείς περιγραφές σχετικά με την πόλη, τους δρόμους, την κίνηση, τα κτήρια τα μέσα μεταφοράς. Και είναι ακριβώς σε αυτές τις περιγραφές που η επιστημονική φαντασία ξεδιπλώνεται σε όλο της το μεγαλείο : *«Οι γραμμές αυτές είχαν κατασκευαστεί κατά μήκος του άξονα των λεωφόρων, σε απόσταση πέντε μέτρων από τα σπίτια, πάνω από το κράσπεδο των πεζοδρομίων. Τις στήριζαν κομψές κολώνες από γαλβανισμένο μπρούτζο οι οποίες συνδέονταν μεταξύ τους με διάτρητους και όχι συμπαγείς γαλβανισμένους σκελετούς»* (Βέρν, 1995, 52) . Ο αναγνώστης εδώ γίνεται για λίγο επιβάτης του εναέριου σιδηροδρόμου και περιπλανιέται στους δρόμους του Παρισιού. Ο αφηγητής δίνει συγκεκριμένες πληροφορίες για τον τρόπο κατασκευής, τις διαστάσεις και τα υλικά με επιστημονικό τρόπο, σαν να ήταν ο ίδιος μηχανικός, προσδίδοντας έτσι αληθοφάνεια στη διήγηση και ζωντανεύοντας μπροστά στα μάτια του αναγνώστη τα εντυπωσιακά επιτεύγματα του μέλλοντος. Ο Βέρν περιγράφει με κάθε λεπτομέρεια το νέο λιμάνι της πόλης: *«Η πρωτεύουσα απειλούσε ήδη να γίνει κάτι σαν ένα Λίβερπουλ στην καρδιά της Γαλλίας. [...] Η ιδέα να ανοιχτεί μια διώρυγα που θα ένωνε το Παρίσι με τη θάλασσα συζητιόταν από τους προηγούμενους αιώνες[...] Η διώρυγα αυτή δεν κινδύνευε να στερέψει ποτέ γιατί τα πενήντα χιλιάδες λίτρα νερού που δίνει ο Σηκουάνας ανά δευτερόλεπτο αρκούσαν για την και με το παραπάνω για την τροφοδοσία της. [...] έτσι η ναυσιπλοΐα από τη Χάβρη στο Παρίσι δεν παρουσίαζε καμία δυσκολία [...] το καινούριο λιμάνι ήταν πολύ επιβλητικό»* (Βέρν 1995, 166-168). Εδώ ο αναγνώστης παρακολουθεί βήμα βήμα τη διαδικασία κατασκευής του λιμανιού. Πρόκειται για ένα έργο που ακόμα και με τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους οι μηχανικοί σήμερα



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

φαντάζει ακατόρθωτο . Ακριβώς σε αυτό το σημείο γίνεται φανερό πως ο Βερν έχει έναν μοναδικό τρόπο να εξηγεί και να περιγράφει όσα είχε οραματιστεί, με νούμερα, με γεωγραφικά και ιστορικά στοιχεία και με τεχνικές λεπτομέρειες. Οι περιγραφές του είναι δοσμένες έτσι που ο κάθε αναγνώστης, άσχετα με τη προσωπική του επιστημονική κατάρτιση, μπορεί διαβάζοντάς τις να τις κατανοήσει και να πιστέψει πως «το περίφημο σχέδιο: Το Παρίσι θαλάσσιο λιμάνι» είναι εφικτό και κάποια στιγμή στο μέλλον μπορεί να υλοποιηθεί (Βέρν, 1995, 166).



4.5 ΠΛΟΚΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

Η δομή της ιστορίας είναι γραμμική, ξεκινάει τη στιγμή που ο νεαρός Μισέλ περατώνει τις σπουδές και καλείται, ως ενήλικος πια, να εισέλθει στην αγορά εργασίας και να βιοποριστεί στηριζόμενος στις προσωπικές του ικανότητες και δυνάμεις. Από την αρχή ακόμα προδικάζεται πως το μέλλον για ένα νεαρό ποιητή στο Παρίσι τον εικοστό αιώνα είναι κάθε άλλο παρά ευοίωνο. Ο δυστοπικός χαρακτήρας του μυθιστορήματος γίνεται φανερός από τις πρώτες κιόλας σελίδες του. Η ανησυχία για το μέλλον των ανθρωπιστικών επιστημών είναι έντονη: «*Εκείνη την εποχή η μελέτη των γραμμάτων και των αρχαίων γλωσσών (της γαλλικής συμπεριλαμβανομένης) είχε σχεδόν θυσιαστεί [...]* υπήρχαν ακόμη, για τους τύπους και μόνο, κάποιες τάξεις φιλολογίας, ελάχιστες, οι οποίες έχαιραν και ελαχίστης εκτιμήσεως» (Βέρν, 1995,37). Στη συνέχεια παρακολουθούμε τις προσπάθειες του νεαρού ποιητή να ενσωματωθεί στο Παρίσι του εικοστού αιώνα. Να βρει και να υποστηρίξει μια δουλειά εντελώς διαφορετική από αυτή που ονειρεύεται και που είναι πλασμένος να κάνει. Η κοινωνική δομή έχει αποκτήσει τόσο τεχνοκρατικό χαρακτήρα που κάθε του προσπάθεια πέφτει στο κενό. Είναι σαν να προσπαθεί να βαδίσει μέσα σε μια μεγάλη διαδήλωση, αυτός μόνος, ενάντια στο πλήθος. Καθώς η ιστορία εκτυλίσσεται, σε κάθε βήμα του ήρωα, γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο πως στο Παρίσι στον εικοστό αιώνα δεν χωράνε τα γράμματα, δεν χωράνε οι τέχνες, δεν υπάρχει χώρος όχι για να ζήσει και να πορευτεί ένας ποιητής, αλλά ούτε μια ελάχιστη γωνιά για να σταθεί. Ακόμα κι αν κάποιος, εκ φύσεως αισιόδοξος, αναγνώστης, διατηρεί, στην πορεία, έστω και μια μικρή ελπίδα για την τύχη του ήρωα, το τέλος της ιστορίας δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολίας. Ο ίδιος ο Μισέλ εν τέλει αντιλαμβάνεται ότι κάθε προσπάθεια επιβίωσης σε αυτή την πόλη είναι μάταιη. Στην τελευταία δραματική σκηνή του βιβλίου ο νεαρός ποιητής, βρίσκεται στο νεκροταφείο του Πέρ-Λασέζ. Εκεί, μέσα από ένα άνοιγμα, ανάμεσα στα κυπαρίσσια, παρατηρεί το Παρίσι από ψηλά. Η οργή και η απελπισία που νιώθει εκείνη τη στιγμή



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

συμπυκνώνονται στο απόσπασμα που ακολουθεί: «Τέλος, ψηλά στον αέρα φαίνονταν τα μπαλόνια με τα αλεξικέρανα, που δεν επέτρεπαν στον κεραυνό να πέσει πάνω από τα ανυπεράσπιστα σπίτια και προφύλασσαν ολόκληρο το Παρίσι από τα καταστροφικά ξεσπάσματα της οργής του. Ο Μισέλ θα ήθελε να κόψει τα σκοινιά που τα κρατούσαν αιχμάλωτα και να δει την πόλη να χάνεται μέσα σε έναν πόρινο κατακλυσμό!» (Βέρν, 1995, 258).



4.6 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

Σε αντίθεση με τις λεπτομερείς περιγραφές του σκηνικού, οι περιγραφές της εξωτερικής εμφάνισης των ηρώων είναι θα λέγαμε φειδωλές και περιορίζονται ιδιαίτερα στους αντρικούς χαρακτήρες, σε αναφορά ενός με δύο χαρακτηριστικών τη φορά. Ο Μισέλ περιγράφεται ως «ένας ξανθός νέος, ούτε αδήςιος ούτε αμήχανος, με χαριτωμένα μάτια. Τα μακριά του μαλλιά προσέδιδαν κάτι το θηλυκό στην εμφάνισή του. Το μέτωπό του έλαμπε.» (Βέρν, 1995, 46). Ενώ για το θείο Ουγκενέν διαβάζουμε: «Ο Μισέλ βρέθηκε μπροστά σε έναν άντρα ηλικίας εβδομήντα ετών, με ζωηρό βλέμμα, χαμογελαστό πρόσωπο και το ύφος του ανθρώπου που, ενώ είναι σοφός, ο ίδιος πιστεύει ότι δεν γνωρίζει τίποτα» (Βέρν, 1995, 74). Και στις δύο περιπτώσεις η περιγραφή περιορίζεται στο κεφάλι-πρόσωπο, γίνεται μια γρήγορη αναφορά στην ηλικία, ενώ φαίνεται ο αφηγητής να «βιάζεται» από την πρώτη στιγμή της γνωριμίας μας να μας ενημερώσει σχετικά με το χαρακτήρα του κάθε ήρωα. Το ίδιο μοτίβο ακολουθείται για κάθε άντρα που συναντάμε στο βιβλίο. Η έμφαση δίνεται στο χαρακτήρα του, στον τρόπο που συμπεριφέρεται και στο τρόπο που σκέφτεται. Μάλιστα για μεγαλοτραπεζίτη Μπουταρντέν δεν γνωρίζουμε σχεδόν τίποτα για την εξωτερική του εμφάνιση ωστόσο γνωρίζουμε με μεγάλη λεπτομέρεια της στάση ζωής του: «...ήταν γνήσιο προϊόν του βιομηχανικού αυτού αιώνα [...] μεγαλωμένος μέσα στη μηχανική εξηγούσε τη ζωή του με τα γρανάζια [...] με δυο λόγια ήταν ένας άνθρωπος χυδαίος, ανίκανος για μια καλή κίνηση» (Βέρν, 1995, 60-61). Η γνωριμία και η εξοικείωση του αναγνώστη με τους ήρωες του βιβλίου γίνεται κατά κύριο λόγο μέσα από τα λόγια, τις σκέψεις και την ανάλυση της στάσης ζωής τους. Υπάρχει έντονη η αίσθηση πως ο αφηγητής επιβάλλει, με τον τρόπο του, στους αναγνώστες να υιοθετήσουν την δική του οπτική απέναντι στον κάθε ήρωα: ο Μισέλ και ο θείος Ουγκενέν είναι λαμπεροί, είναι ηθικοί, είναι συμπαθείς. Ο τραπεζίτης Μπουταρντέν είναι μιαρός, σκοτεινός και εξ αρχής, ξεκάθαρα αντιπαθής, χωρίς κανένα ελαφρυντικό.



Περνώντας τώρα στις περιγραφές των γυναικείων χαρακτήρων του βιβλίου διαπιστώνουμε πως, παρότι αυτό αναφέρεται σε μία εποχή ογδόντα περίπου χρόνια αργότερα, η θέση και ο ρόλος της γυναίκας ανταποκρίνονται στο εκατό τοις εκατό θα λέγαμε στα στερεότυπα του δεκάτου ενάτου αιώνα. Οι γυναίκες εξετάζονται στο «Παρίσι στον εικοστό αιώνα» πάντα σε συνάρτηση με τους άντρες. Τις γνωρίζουμε κύρια μέσα από τις σκέψεις των αντρών για εκείνες και μαθαίνουμε για τη ζωή τους μόνο εκείνα τα κομμάτια που αφορούν την αλληλεπίδρασή τους με τους άντρες ήρωες του βιβλίου. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή της κυρίας Μπουταρνέν: «[...] ήταν η άξια σύζυγος ενός τραπεζίτη: στρυφνή, άσχημη και χοντρή, διέθετε όλα τα χαρακτηριστικά του λογιστή και του ταμία, και κανένα της γυναίκας. [...] ήταν μια διευθύντρια, το θηλυκό ενός διευθυντή.» (Βέρν, 1995, 63). Μέσα σε δυο γραμμές αποτυπώνεται εδώ, σχεδόν δογματικά, το τι , κατά τον Βέρν, δεν είναι γυναίκα. Ενώ το τι είναι γυναίκα, άξια αγάπης και θαυμασμού , συμποκνώνεται στην περιγραφή της νεαρής Λουσύ: «Η δεσποινίς Λουσύ ήταν δεκαπέντε ετών και εξαιρετικά γοητευτική με τα μακριά ξανθά μαλλιά της [...] δροσερή και νεογέννητη αν αυτή η λέξη μπορεί να εκφράσει το καινούριο, το αγνό το μισάνοιχτο που ενσάρκωνε. Τα βαθιά γαλάζια και γεμάτα αθωότητα μάτια της [...] η κάπως νωχελική χάρη του λαιμού της [...] οι λεπτές γραμμές της κορμοστασιάς της είχαν γοητεύσει το νέο.» (Βέρν, 1995). Οι περιγραφές των δύο γυναικών υπακούουν ξεκάθαρα στις επιταγές του δυισμού: από τη μια πλευρά η μάγισσα κυρία Μπουταρνέν από την αντίθετη πλευρά η αγνή αγία, δεσποινίς Λουσύ.



4.7 ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Με μια πρώτη ματιά, το Παρίσι στον εικοστό αιώνα φαίνεται να είναι η ιστορία ενός νέου ποιητή που προσπαθεί να στήσει τη ζωή του στο Παρίσι του μέλλοντος. Στην πραγματικότητα ο νεαρός Μισέλ είναι ο ξεναγός μας στο μέλλον. Ακολουθώντας τα βήματά του ο αναγνώστης καλείται να περπατήσει ο ίδιος στους δρόμους του Παρισιού, να ταξιδέψει με το εναέριο μετρό της πόλης και να κάνει τον περίπατό του στο επιβλητικό νέο λιμάνι της. Αυτή είναι η μία πλευρά του νομίσματος. Η πλευρά που μας δείχνει τις απεριόριστες δυνατότητες της τεχνολογικής προόδου. Το κομμάτι εκείνο του βιβλίου όπου, ο Βέρν, με μαεστρία, υποστηρίζει τη βασική του πεποίθηση, την πεποίθηση που διατρέχει σταθερά το σύνολο του έργου του: η επιστήμη μπορεί να δώσει στον άνθρωπο όποια και όσα εργαλεία εκείνος χρειάζεται για να κατασκευάσει έργα θαυμαστά όπως για παράδειγμα ένα λιμάνι στο Παρίσι. Ωστόσο υπάρχει και η άλλη πλευρά, εκείνη της ανησυχίας και του φόβου για το κατά πόσο και πώς θα επηρεαστεί η ζωή στο μελλοντικό Παρίσι από την κυριαρχία και την παντοδυναμία της τεχνολογίας. Ο ίδιος ο Βέρν, την εποχή που γράφεται το βιβλίο, είναι ένας νεαρός συγγραφέας που πηγαίνει από εκδότη σε εκδότη προσπαθώντας να βρει εκδοτική στέγη για τα έργα του. Η λογοτεχνία, για κείνον είναι το σημαντικότερο όλων, δεν φαίνεται να έχει την ίδια σημασία για όλους. Θέλει να μιλήσει λοιπόν ο Βέρν για την αγωνία του, να παραπονεθεί ενδεχομένως για την τύχη που επιφυλάσσει η σύγχρονη του κοινωνία σ' έναν επίδοξο λογοτέχνη αλλά και να προειδοποιήσει για όλα όσα εκείνος βλέπει να φέρνει μαζί της η τεχνολογική πρόοδος.

Με την ελευθερία που το προσφέρει η τοποθέτηση της δράσης στο μέλλον και με όπλο το απaráμιλλο χιούμορ του ο Βέρν εκφράζει, σε αυτό το πρώτο του βιβλίο, τη γνώμη του, συχνά με τρόπο καυστικό, για όλους και για όλα. Μεταξύ άλλων: Για το μονοπώλιο: «το μονοπώλιο, αυτό το άκρον άωτον της



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

τελειότητας, κρατούσε στα νύχια του ολόκληρη τη χώρα» (Βέρν, 1995, 34). Για τη στάση της εποχής απέναντι στους καλλιτέχνες. (Εδώ, με τη φωνή του τραπεζίτη Μπουταρνέν ενώ απευθύνεται στο νεαρό Μισέλ): «Γιατί ο καλλιτέχνης δεν διαφέρει από το γελωτοπιό, που του πετάω εκατό δεκάρες από το θρόνο μου για να με διασκεδάσει την ώρα της πέψης. Με εννοείτε; δεν θέλω ταλέντα, δεν θέλω ικανότητες» (Βέρν, 1995, 66). Για τον πόλεμο: «Να πως πολεμούσαν εκείνα τα χρόνια [...] Πολεμούσαν οι μηχανές και όχι οι άνθρωποι. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν να σταματήσουν κάποτε οι πόλεμοι. Είχαν καταντήσει γελοίοι.» (Βέρν, 1995, 169) Για τη διόγκωση του δημόσιου τομέα: «Να γίνεις δημόσιος υπάλληλος. Υπάρχουν δέκα εκατομμύρια σήμερα στη Γαλλία. Υπολόγισε την πιθανότητα προαγωγής και στήσου στην ουρά!» (Βέρν, 1995, 207). Για τη λογοκρισία: «Με τη νέα αυτή τάξη πραγμάτων η λογοκρισία εξαφανίστηκε από μόνη της και τα χαρακτηριστικά της ψαλίδια σκούριαζαν χωμένα βαθιά στα συρτάρια της. Είχαν φθαρεί άλλωστε από την πολλή χρήση.» (Βέρν, 1995, 211). Και για τις γυναίκες: «Οι γυναίκες, στο γοητευτικό αιώνα του Λουδοβίκου του ΙΕ' είχαν εκθηλώνει τους άντρες. Έκτοτε όμως έγιναν αυτές αρσενικές, και δεν αξίζουν πια ούτε το βλέμμα του καλλιτέχνη, ούτε την προσοχή του εραστή!» (Βέρν, 1995, 180).

Το θέμα του βιβλίου εν τέλει δεν είναι άλλο από το φόβο που προκαλεί το επερχόμενο μέλλον στον ίδιο τον Ιούλιο Βερν. Η μεγαλοφυΐα του, του επιτρέπει να δει πολλά χρόνια μπροστά, να οραματιστεί το Παρίσι στον εικοστό αιώνα και να θαυμάσει τα μελλοντικά έργα των ανθρώπων. Ωστόσο ο θαυμασμός για τα τεχνολογικά επιτεύγματα του μέλλοντος επισκιάζεται από την ανησυχία για το προσωπικό του μέλλον. Ανησυχία που αποτυπώνεται ξεκάθαρα στις σκέψεις του νεαρού Μισέλ, ενώ περιφέρεται απελπισμένος στους παγωμένους δρόμους του Παρισιού, λίγο πριν το τέλος της ιστορίας: «Να φύγω! Να φύγω!» φώναξε ο δύστυχος ο Μισέλ.[...] «Μακριά από το Παρίσι! Μακριά από το Παρίσι θα βρω ίσως λίγη γαλήνη!» (Βέρν, 1995, 250).



ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας αποτελεί ένα λογοτεχνικό είδος ιδιαίτερα αγαπητό στο νεανικό κοινό. Τα θέματά της, όπως τα ταξίδια στο διάστημα, δεν έπαψαν ποτέ να συγκινούν παιδιά και εφήβους. Η τοποθέτηση της δράσης συνήθως στο μακρινό μέλλον προσφέρει στους νεαρούς αναγνώστες την ελευθερία της σκέψης που έχει ανάγκη η ηλικία τους. Τους επιτρέπει να παρακολουθήσουν τη δράση απαλλαγμένοι από κάθε είδους περιορισμούς που επιβάλλει η εποχή μας. Παράλληλα, έχοντας ως ήρωες ανθρώπους του μέλλοντος, εξωγήινους και ρομπότ, η επιστημονική φαντασία δίνει στο συγγραφέα τη δυνατότητα να πειραματιστεί, να ξεφύγει από την περιγραφή ενός συμβατικού, σύγχρονου ανθρώπου και να δημιουργήσει χαρακτήρες με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, που κάποιες φορές εμπνέουν τον αναγνώστη και κάποιες φορές τον προκαλούν. Δεν είναι τυχαίο ότι, από πολύ νωρίς, από τον δέκατο όγδοο αιώνα, παιδιά και έφηβοι υποδέχθηκαν με ενθουσιασμό βιβλία που περιείχαν στοιχεία επιστημονικής φαντασίας. Ενώ, η άνθιση, η χρυσή εποχή της επιστημονικής φαντασίας, στην Αμερική, τον εικοστό αιώνα, οφείλεται κατά κύριο λόγο σε εφήβους που μεγάλωσαν με τα αναγνώσματα του Βέρν και του Ουέλς και στη συνέχεια έγιναν οι ίδιοι συγγραφείς συμβάλλοντας τα μέγιστα στην εξέλιξη του είδους.

Το έργο του εμβληματικού συγγραφέα του δεκάτου ενάτου αιώνα Ιουλίου Βέρν αποτελεί τομή στην ιστορία της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας. Πριν τον Βέρν, από τις απαρχές ακόμα της λογοτεχνικής παραγωγής γράφτηκαν πολυάριθμα και ιδιαίτερα σημαντικά έργα τα οποία αναφέρονται στο πρώτο μέρος της παρούσας και αποτελούν τους προγόνους της επιστημονικής φαντασίας. Από τα έργα αυτά ο Βέρν εμπνεύστηκε και ήρθε με τη σειρά του, επί της ουσίας, να θεμελιώσει το συγκεκριμένο είδος αλλά και να το καθιερώσει με το έργο του στη συνείδηση του αναγνωστικού κοινού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην περιοδική έκδοση *Carent*, της



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

πορτογαλικής ένωσης γαλλικών σπουδών , σε εκτενές αφιέρωμα στο έργο του Βερν με τίτλο «Ο Ιούλιος Βέρν και οι δυνατότητες της φαντασίας» : «Η ουσία του έργου του Ιουλίου Βέρν δεν είναι παρά ένας ύμνος στη φαντασία και στις απεριόριστες δυνατότητες του ανθρώπινου νου, και αυτό ακριβώς το στοιχείο είναι που κάνει το Βέρν διαχρονικό, πάντα επίκαιρο και του προσδίδει παγκόσμια αναγνώριση και αποδοχή» (De Jesus Cabral, Hermínia Laure & Tresaco, 2019).

Παράλληλα ο Ιούλιος Βέρν απευθύνθηκε με τα βιβλία του στο νεανικό κοινό και το νεανικό κοινό λάτρευε χωρίς υπερβολή τα βιβλία αυτά. Πέρα από όλα τα άλλα ο Βέρν υπήρξε ο ορισμός του φωτισμένου δασκάλου. Οι ιστορίες του, όπως για παράδειγμα το «Από τη Γη στη Σελήνη» που μελετήσαμε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, έχουν τη δομή μιας επιστημονικής μελέτης χωρίς ωστόσο να κουράζουν τον αναγνώστη ή να παρουσιάζουν κάποια δυσκολία στην κατανόηση. Αντίθετα, ο αναγνώστης, ανεξάρτητα από το προσωπικό του γνωστικό υπόβαθρο, μπορεί άνετα να παρακολουθήσει τις ιστορίες του Ιουλίου Βερν, να κατανοήσει τα επιστημονικά δεδομένα που τις πλαισιώνουν αλλά και να πεισθεί ότι οι ανθρώπινες δυνατότητες είναι, χάρη στην επιστήμη, απεριόριστες. Οι ιστορίες του Ιουλίου Βέρν ταυτόχρονα διδάσκουν, συναρπάζουν και εμπνέουν μικρούς και μεγάλους αναγνώστες από την εποχή που γράφτηκαν έως σήμερα.

Δίκαια κάποιος θα μπορούσε να αναρωτηθεί : «Μα καλά, βρισκόμαστε στο 2021 και συζητάμε ακόμα για τα βιβλία του Βέρν που γράφτηκαν πριν από εκατόν πενήντα χρόνια; Που είναι η επιστημονική φαντασία μετά; Τι έγινε από τότε ως σήμερα;» Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα δίνεται στην παρούσα στο δεύτερο μέρος της ιστορικής ανασκόπησης , από τον εικοστό αιώνα ως σήμερα. Τη μετά-Βερν εποχή η λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας ανθεί. Ωστόσο ο ίδιος Βερν, παραμένει παρόν στο λογοτεχνικό αυτό είδος, από τότε έως σήμερα, τόσο ως πηγή έμπνευσης για τους μεταγενέστερους συγγραφείς



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

όσο και με τα ίδια τα βιβλία του τα οποία βρίσκονται ακόμα και σήμερα πολύ ψηλά στις προτιμήσεις του παιδικού και εφηβικού κοινού. Ρίχνοντας μάλιστα μια προσεκτική ματιά στο πρώτο του έργο, που δεν δημοσιεύθηκε παρά ενενήντα σχεδόν χρόνια μετά το θάνατό του, διαπιστώνουμε πόσο επίκαιρη είναι σήμερα η σκέψη και η οπτική του για τον κόσμο. Στο πρώτο του εκείνο έργο, στο «Παρίσι στον εικοστό αιώνα» ο Ιούλιος Βέρν περιγράφει έναν κόσμο που, ακόμα και στις μέρες μας, φαντάζει, από πλευράς τεχνολογικής εξέλιξης, θαυμαστός. Ταυτόχρονα όμως, ο μεγάλος αυτός συγγραφέας, εκφράζει τους φόβους του για το μέλλον μιας ανθρωπότητας όπου η τεχνολογία κατασπαράζει τις ανθρωπιστικές επιστήμες, τις τέχνες και τα γράμματα και για να επιβιώσει κανείς δεν έχει άλλη επιλογή από το να «μετράει τη ζωή του με γρανάζια» όπως ο μεγαλοτραπεζίτης Μπουταρντέν στο «Παρίσι στον εικοστό αιώνα». Σήμερα, την εποχή του διαδικτύου, της κοινωνικής απόστασης και της εικονικής πραγματικότητας οι συγκεκριμένοι φόβοι του μεγάλου δημιουργού παραμένουν, χωρίς αμφιβολία, πιο επίκαιροι από ποτέ.

Η παρούσα εργασία ενδεχομένως δεν καταφέρνει απόλυτα να εστιάσει και να αναλύσει σε βάθος το αντικείμενο της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας για παιδιά και νέους. Το εύρος του συγκεκριμένου αντικειμένου δυσκολεύει αρκετά αυτή την προσπάθεια. Ωστόσο γίνεται μια εισαγωγική επισκόπηση του είδους της επιστημονικής φαντασίας, με παραδείγματα από σημαντικά λογοτεχνικά έργα, από τις απαρχές της λογοτεχνίας έως σήμερα. Παράλληλα, μέσα από την ανάλυση των βιβλίων «Από τη Γη στη Σελήνη» και «Το Παρίσι στον εικοστό αιώνα» γίνεται μια προσπάθεια να αναδειχθούν, στο έργο του Ιουλίου Βέρν, τα στοιχεία εκείνα που δίνουν, δίκαια, στον ίδιο, τον τίτλο του «πατέρα της επιστημονικής φαντασίας» αλλά και που κάνουν τα βιβλία του να κυριαρχούν στις προτιμήσεις του αναγνωστικού κοινού από τον δέκατο όγδοο αιώνα έως σήμερα. Στα πλαίσια, τώρα, μιας μελλοντικής μελέτης, θα είχε οπωσδήποτε, μεγάλο ενδιαφέρον να εντοπιστούν και να



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

αναδειχθούν οι τρόποι με τους οποίους το έργο του Ιουλίου Βέρν συνομιλεί και αντιπαρατίθεται με έργα της σύγχρονης λογοτεχνικής παραγωγής, όπως για παράδειγμα τα βιβλία της βραβευμένης με το βραβείο Hugo 2019, Mary Robinette Kowal ή τα βιβλία που έγραψε η Lucy Hawking, σε συνεργασία με τον πατέρα της, έναν από τους κορυφαίους επιστήμονα της εποχής μας , Stephen Hawking.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ατσάλου Β., Ηλιάδου, Ε. (1978). *Λουκιανού Εκλογές*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

Βέρν, Ι. (1980). *Από τη γη στη Σελήνη*. Θεσσαλονίκη: Ρέκος .

Βέρν, Ι. (1995). *Το Παρίσι στον 20ο αιώνα*. (Ε. Κορομηλά, Μεταφρ.) Αθήνα : Ωκεανίδα .

Ευθυμίου, Μ. (2018). *Παγκόσμια Ιστορία 4 Ο άνθρωπος απέναντι στον εαυτό του – Μέρος Β΄*. Ανάκτηση Μάρτιος 27, 2021, από Mathesis: https://mathesis.cup.gr/assets/courseware/v1/d0d338bc016a985c37aec0c29d3231e/asset-v1:History+Hist3.4+2018_T1+type@asset+block/WH4_Week1-6.pdf

Κίρου, Σ., (2014). *Οι φεράνθρωποι του ανοιχτού πελάγους*. Αθήνα: Κέδρος.

Κίρου, Σ., (2011). *Το μεγάλο πείραμα*. Αθήνα: Κέδρος.

Κίρου, Σ., (2008). *Η μηχανή στο υπόγειο*. Αθήνα : Κέδρος .

Κονταξή, Ε., & Τσιλιμένη, Τ. (2020). *Εισαγωγή στην παιδική και εφηβική λογοτεχνία της Ευρώπης*. Θεσσαλονίκη: Ροπή.

Παπαντωνάκης, Γ. (2001). *Εισαγωγή στο ελληνικό παιδικό μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας*. Αθήνα: Κέδρος.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

2019 Hugo Awards. (2020). Ανάκτηση Μάιος 21, 2021, από The Official Site of The Hugo Awards.

Asimov, I. (1981). *Asimov on Science Fiction*. New York : Doubleday .

Bauer, P. (2020, Mai 27). *Gulliver's Travels*. Ανάκτηση Μάρτιος 25, 2021, από Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/Gullivers-Travels>.

Britannica, T. E. (2020, June 02). *Louis-Sébastien Mercier*. Ανάκτηση Μάρτιος 27, 2021, από Encyclopaedia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Louis-Sebastien-Mercier>.

Cambridge Dictionary. (2021). *science fiction*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 01, 2021, από Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/science-fiction>.

Clute, J. & Ketterer, D. (2020, December 19). *Poe, Edgar Allan*. Ανάκτηση Μάιος 6, 2021, από The Encyclopedia of Science Fiction: http://www.sf-encyclopedia.com/entry/poe_edgar_allan

Clute, J. & Pringle, D. (2021, March 15). *Heinlein, Robert A.* (J. L. Clute, Επιμ.) Ανάκτηση Απρίλιος 17, 2021, από The Encyclopedia of Science Fiction: http://www.sf-encyclopedia.com/entry/heinlein_robert_a.

Clute, J. (2020, April 7). *Lowry, Lois*. Ανάκτηση Μάιος 7, 2021, από The Encyclopedia of Science Fiction: http://www.sf-encyclopedia.com/entry/lowry_lois.

Clute, J. (2020, July 20). *Miller, Walter M, Jr.* Ανάκτηση Απρίλιος 18, 2021, από The Encyclopedia of Science Fiction: http://www.sf-encyclopedia.com/entry/miller_walter_m.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Clute, J. (2021, March 3). *Willis, Connie*. Ανάκτηση Μάιος 7, 2021, από The Encyclopedia of Science Fiction: http://www.sf-encyclopedia.com/entry/willis_connie.

Clute, J. & Edwards, M. (2021, February 15). *Asimov, Isaac*. Retrieved Απρίλιος 17, 2021, from The Encyclopedia of Science Fiction : http://www.sf-encyclopedia.com/entry/asimov_isaac.

Connie Willis. (n.d.). Ανάκτηση Μαι 21, 2021, από NEBULA AWARDS: <https://nebulas.sfwawards.org/grand-masters/connie-willis/>.

Couleau, C. (2015). Tentatives d'évasion? Jules Verne, des "topoi" réalistes à la recherche d'un genre nouveau. *Nineteenth-Century French Studies* , 43 (3), σσ. 178-193.

Darko, S. (1978, March). On What Is and Is Not an SF Narration; With a List of 101 Victorian Books That Should Be Excluded From SF Bibliographies. *Science Fiction Studies* , 14 (5).

De Bergerac, C. (1858). *Histoire comique des états et empires de la lune et Histoire comique des états et empires du soleil*. Paris: Adolphe Delahayas.

Edwards, M. & Clute, J. (2021, April 2). *Campbell, John W, Jr*. Ανάκτηση Απρίλιος 17, 2021, από The Encyclopedia of Science Fiction : http://www.sf-encyclopedia.com/entry/campbell_john_w_jr.

Evans, A. (2021, March 20). *Jules Verne*. Ανάκτηση Απρίλιος 5, 2021, από Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Jules-Verne>.

Ingersoll, E., Asimov, I., Fitz Gerald, G., Wolf, J., Duberman, R., & Philmus, R. (1987). *A Conversation with Isaac Asimov*. *Science Fiction Studies*. Ανάκτηση Μάρτιος 12, 2021, από JSTOR: <http://www.jstor.org/stable/4239795>.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Larousse encyclopedie,. (2021). *Science-fiction*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 05, 2021, από Larousse france: <https://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/science-fiction/90596#907754>.

Lois Lowry awards. (2021). Ανάκτηση Απρίλιος 15, 2021, από Lois Lowry official site: <http://loislowry.com/awards/>.

Mancer, D. (2019). *George and the Ship of Time* . Ανάκτηση Απρίλιος 21, 2021, από Lucy Hawking official site: <https://lucyhawking.com/george-and-the-ship-of-time-is-now-out/>.

Museum National Air and Space. (2021). *Double Eagle 2 Gondola*. Ανάκτηση Απρίλιος 04, 2021, από SMITHSONIAN NATIONAL AIR AND SPACE MUSEUM: https://airandspace.si.edu/collection-objects/gondola-double-eagle-2/nasm_A19790532000.

Musnik, R. (n.d.). *Mercier, L' an 2440, À propos de l'œuvre*. Ανάκτηση Μάρτιος 20, 2021, από Gallica, les essentiels, litterature: <https://gallica.bnf.fr/essentiels/mercier/2440/propos-oeuvre>.

NASA's Lunar Exploration Program Overview. (2020, September). Ανάκτηση Απρίλιος 15, 2021, από National Aeronautics and Space Administration: https://www.nasa.gov/sites/default/files/atoms/files/artemis_plan-20200921.pdf.

Nicholson, N. C. (2021, January 27). *H.G. Wells*. Ανάκτηση Μάρτιος 20, 2021, από Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/H-G-Wells>.

Nicholson, N. (2021, January 27). *H.G. Wells*. Ανάκτηση Απρίλιος 2, 2021, από Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/H-G-Wells>.



Ελένη Σκρέκου, «Παιδική Λογοτεχνία Επιστημονικής φαντασίας: Μια εισαγωγική προσέγγιση με οδηγό το έργο του Ιουλίου Βέρν»

Oxford Learners Dictionaries. (2021). *Oxford Dictionary*. Ανάκτηση Ιανουάριος 15, 2021, από <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/utopia?q=utopia>.

Science-fiction. (2021). Ανάκτηση March 20, 2021, από *larousse encyclopedie*: <https://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/science-fiction/90596#907754>.

Semtner, C. (2018, August 20). *Poes great balloon hoax part 1*. Ανάκτηση Απρίλιος 4, 2021, από The Poe Museum: <http://www.thepoeblog.org/poes-great-balloon-hoax-part-1/>

Sleight, G. & Langford, D. (2021, April 05). *Kowal, Mary Robinette*. (J. Clute, D. Langford, P. Nicholls, & G. Sleight, Επιμ.) Ανάκτηση Μάιος 18, 2021, από The Encyclopedia of Science Fiction.

Sterling, B. (2020, November 12). *Science Fiction*. Ανάκτηση Μάρτιος 27, 2021, από *Encyclopedia Britannica*: <https://www.britannica.com/art/science-fiction>.

World Heritage Encyclopedia. (2021). *Paris in the Twentieth Century*. Ανάκτηση Ιανουάριος 25, 2021, από self.gutenberg.org: http://self.gutenberg.org/articles/eng/Paris_in_the_Twentieth_Century.